

Latvijas Kultūras akadēmija
Kultūras socioloģijas un menedžmenta katedra

Bakalaura darbs „Dzīvnieku tiesības Latvijā un Ziemeļvalstīs”

Autore:
Akadēmiskās bakalaura augstākās izglītības programmas „Mākslas”
Starpkultūru sakaru (Latvija - Ziemeļvalstis) apakšprogrammas
4. kursa studente Santa Kurklīte
(ID Nr. 20120222)

Darba vadītāja:
Dr.sc.soc. Ritma Rungule

Rīga
2016

Saturs

IEVADS	4
1.DZĪVNIIEKU TIESĪBU VĒSTURE	13
1.1 Dzīvnieku tiesību vēsture Zviedrijā.....	15
1.1.1.Kaujnieku Vegāni (Militanta Veganer)	16
1.1.2.Dzīvnieku atbrīvošanas fronte (Djurens Befrielsefront).....	17
1.1.3. Dzīvniektiesību alianse (Djurrättsalliansen)	17
1.2 Dzīvnieku tiesību vēsture Norvēģijā.....	18
1.3. Dzīvnieku tiesību vēsture Dānijā	20
1.4. Dzīvnieku tiesību vēsture Latvijā.....	21
2.DZĪVNIIEKU TIESĪBAS	23
2.1.Kas ir dzīvnieku tiesības?.....	23
2.2.Dzīvnieku tiesības mūsdienās.....	27
2.3. Dzīvnieku tiesības Norvēģijā.....	32
2.3.1.Dzīvnieku juridiskais statuss.....	32
2.3.2.Dzīvnieku labturības likums un starptautiskie līgumi.....	33
2.3.3.Kontroles sistēmas un reakcijas uz pārkāpumiem	34
2.3.4.Dzīvnieki izglītībā un eksperimentiem	36
2.3.5.Par mājdzīvnieku turēšanu.....	37
2.4.Dzīvnieku tiesības Zviedrijā	38
2.5. Dzīvnieku tiesības Dānijā.....	41
2.5.1. Dānijas Veterinārā un pārtikas pārvalde	41
2.5.2. Dzīvnieku slimību kontrole un novēršana.	41
2.5.3.Padomes un komitejas atbildīgas par dzīvnieku labturību	42
2.5.4.Dānijā ir aizliegtas reliģiska rakstura dzīvnieku rituālās slepkavības	43
2.6.Dzīvnieku tiesības Latvijā	44
3.LIKUMDOŠANA DZĪVNIIEKU TIESĪBU JOMĀ	46
3.1.Eiropas Konvencija par mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzību (pieņemta Strasbūrā, 1987.gada 13.novembrī).....	46
3.2. Dzīvnieku aizsardzības likums Zviedrijā(2007-05-31).....	47
3.3.Dzīvnieku aizsardzības likums Norvēģijā(2009-06-19).....	50

3.4.Dzīvnieku aizsardzības likums Dānijā(2010-06-25)	53
3.5.Dzīvnieku aizsardzības likums Latvijā(1999-12-09).....	56
4.DZĪVNIĒKU AIZSTĀVĪBAS ĒTIKA	60
NOBEIGUMS	63
IZMANTOTO AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS.....	65
ANOTĀCIJA	69
SUMMARY	70
SAMMENDRAG.....	71
PIELIKUMI	72
1.pielikums.Definīciju skaidrojumi.	72
2.Pielikums. Eiropas Konvencija par mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzību.....	74

IEVADS

Bakalaura darba tēma „Dzīvnieku tiesības Latvijā un Ziemeļvalstīs” ir aktuāla mūsdienu sabiedrībā, jo ir svarīgi likt cilvēkiem aizdomāties par to, kāpēc daudziem šķiet pieņemami tas, ka pret dzīvnieku var izturēties slikti, likt viņam ciest badu, nodarīt tīšas sāpes un radīt viņa dzīvē diskomfortu. Varbūt ne visi cilvēki, kam mājās ir dzīvnieki, uzskata tos par ģimenes locekļiem, bet tas nemaina faktu, ka dzīvnieks joprojām ir un paliek dzīva radība. Viņam ir savas tiesības, viņš jūt sāpes un izjūt prieku. Un tas, ka dzīvnieks nespēj runāt, vai konkrēti norādīt uz savām ciešanām vai sāpēm, nenozīmē, ka dzīvniekam tādu nav.

Bakalaura darba tēma „Dzīvnieku tiesības Latvijā un Ziemeļvalstīs” ir izvēlēta vadoties pēc manis izvēlētās studiju apakšprogrammas (Starpkultūru sakari Latvija-Ziemeļvalstis), un mana uzskata, ka pārāk maz tiek pievērsta uzmanība dzīvniekiem un to tiesībām. Tiek veikti protesti pret to, kā izturas pret cilvēkiem, bet bieži netiek padomāts par dzīvniekiem. Četros studiju gados iegūtās zināšanas par Ziemeļvalstīm, šo valstu kultūru un vēsturi, vedinājušas uz pārdomām par krasajām atšķirībām ne tikai dzīves kvalitātes un kultūras līmenī, bet arī humānā attieksmē pret dzīvnieku kā indivīdu, ne īpašumu. Šī tēma ir izvēlēta ar nolūku iepazīt Ziemeļvalstu uzskatus un darbību, izpētīt, vai Latvijas dzīvnieku tiesību aizstāvjiem nav iespējams iegūt pieredzi un paplašināt savu darbības loku, skatoties uz Ziemeļvalstu dzīvnieku tiesību aizstāvjiem. Ar šī darba izstrādi vēlos paplašināt savas zināšanas šajā jomā, izpētīt kādas ir lielākās atšķirības starp Latviju un Ziemeļvalstīm, kā arī izprast, ko es un līdzcilvēki var darīt, lai kaut ko mainītu un padarītu Latviju labāku.

Šajā darbā vēlos izpētīt, kādas ir lielākās atšķirības starp dzīvnieku aizsardzības kustību Latvijā un Ziemeļvalstīs. Kā atšķiras Latvijas likumdošana sakarā ar dzīvnieku labturību no Ziemeļvalstu likumdošanas.

Par dzīvnieku tiesībām sauc pieeju dzīvnieku aizstāvības ētikā¹, kuras pamatā ir uzskats, ka dzīvnieku pamatintereses būtu jāuztver tikpat nopietni kā līdzīgas cilvēku intereses. Sabiedrībā dzīvnieku tiesību ideju mēdz pārprast - daļa cilvēku uzskata, ka dzīvnieku tiesību aizstāvji grib, lai dzīvniekiem būtu visas uz cilvēkiem attiecinātās tiesības. Taču neviens no pazīstākajiem dzīvnieku tiesību teorētiķiem neuzskata, ka dzīvniekiem būtu jāpiešķir, piemēram, vēlēšanu tiesības. Pēc viņu domām, dzīvniekiem jāpiešķir pamattiesības - tiesības uz dzīvību, brīvību un tiesības nebūt par kāda īpašumu.²

Ņemot vērā manis izvēlēto studiju apakšprogrammu (Starpkultūru sakari Latvija-Ziemeļvalstis), darbs tiek veidots salīdzinot Latvijas un Ziemeļvalstu, konkrētāk tieši Zviedrijas, Norvēģijas un Dānijas, dzīvnieku tiesības. Ņemot vērā Ziemeļvalstu attīstības, likumdošanas un soda piemērošanas, augsto līmeni tiks pētīts, vai ir kādas iniciatīvas vai veicamās darbības, ko Latvija varētu pārņemt no Ziemeļvalstīm, tādējādi uzlabojot Latvijas valsts līmeni dzīvnieku tiesību jomā. Pārņemot iniciatīvas no Ziemeļvalstīm ir iespējams uzlabot dzīvnieku tiesības Latvijā, pavērt Latvijas dzīvnieku tiesību aizstāvjiem plašākas iespējas uz to, ko darīt un kā cīnīties, lai dzīvnieku tiesības Latvijā tiktu ievērotas un, neievērošanas gadījumā, sodīti tiesību neievērotāji.

Ar terminu dzīvnieks šajā darbā ir apzīmēts mājas (istabas) dzīvnieks³, izmēģinājumu dzīvnieki⁴ un izklaides industrijas dzīvnieki.

Darba mērķis ir analizēt dzīvnieku tiesības Latvijā un Ziemeļvalstīs, lai veicinātu Ziemeļvalstu pieredzes pieņemšanu Latvijā.

Darba uzdevumi :

1) Iepazīt un izpētīt avotus un zinātnisko literatūru dzīvnieku tiesību jomā.

---

¹ Dzīvnieku aizstāvības ētika - tā kopumā dēvē dažādos dzīvnieku interešu aizstāvības virzienus. Pazīstamākie no tiem ir dzīvnieku labturības un dzīvnieku tiesību virzieni. Tos vieno uzskats, ka līdzšinējā cilvēku izturēšanās pret dzīvniekiem kā pret lietām^[1] nav ētiski pieņemama un tāpēc to ir jāmaina

² Francione, Gary. *Introduction to Animal Rights, Your child or the dog?*, Philadelphia: Temple University Press, 2000, p.31

³ Dzīvnieks, kuru cilvēks tur savam priekam.

⁴ Procedūrām audzēts vai tajās izmantojams dzīvnieks.

- 2) Izpētīt dzīvnieku tiesību vēsturiskos aspektus Latvijā un Ziemeļvalstīs.
- 3) Iepazīties ar Latvijas un Ziemeļvalstu likumdošanu dzīvnieku tiesību jomā.
- 4) Analizēt un salīdzināt dzīvnieku tiesības Latvijā un Ziemeļvalstīs.

Pētnieciskie jautājumi :

- 1) Kā radušās dzīvnieku tiesības?
- 2) Kas raksturīgs dzīvnieku tiesībām Latvijā?
- 3) Kas raksturīgs dzīvnieku tiesībām Ziemeļvalstīs?
- 4) Kas kopīgs un atšķirīgs dzīvnieku tiesībām Latvijā un Ziemeļvalstīs?
- 5) Kas ir dzīvnieka ētiskais statuss?
- 6) Vai ir kādas iniciatīvas vai veicamās darbības, ko Latvija varētu pārņemt no Ziemeļvalstīm?

Bakalaura darbs „Dzīvnieku tiesības Latvijā un Ziemeļvalstīs” ir izstrādāts ar mērķi radīt priekšstatu par šīs tēmas vēsturi, nozīmi un attīstību, kā arī pierādīt šīs tēmas aktualitāti gan Latvijā, gan Ziemeļvalstīs. Darbs tiek izstrādāts, lai vērstu cilvēku uzmanību uz to, cik gan daudz ir mazo lietu, ko izdarot kaut nedaudz ir iespējams palīdzēt un, iespējams pat mainīt likumu un likumdošanu, jo, pēc pieredzes, pārāk liels cilvēku skaits neapzinās, ka kopā tiešām pastāvot par savu viedokli ir iespējams mainīt pasauli.

Par dzīvnieku tiesību tēmu visvairāk avotus var atrast tieši internetā, kur norādītas atsauces, no kādām grāmatām, rakstiem, avīzēm informācija ņemta. Internetā ir iespējams atrast arī neskaitāmas petīcijas, kuras var parakstīt cilvēki no visdažādākajām pasaules valstīm, lai apturētu nežēlīgu, necilvēcīgu un nepieņemamu izturēšanos pret dzīvniekiem. Ir pieejamas arī petīcijas, kuras cilvēki iesnieguši, lai mainītu savas valsts likumdošanu un valsts uzskatus par dzīvniekiem. Interneta resursos var atrast arī dažādu valstu likumdošanu, kas saistīta ar dzīvnieku tiesībām un to aizsardzību, likumus par dzīvnieku labturību un sodus, kas var tikt piešķirti, ja šie likumi netiek ievēroti. Interneta resursi piedāvā arī tādu opciju kā

grāmatu, kuras nevar atrast bibliotēkās, vai kuras Latvijā nav tulkotas un izdotas, elektronisku versiju, kuru, samaksājot iespējams ielādēt datorā un izlasīt.

Šajā darbā ir izmantoti gan avoti, kas ņemti no interneta, gan arī grāmatas. Ir izmantotas mājas lapas, forumi, raksti, diskusijas, grāmatas un raksti, kas saistīti ar dzīvnieku tiesībām.

Kā pirmais avots ir izmantota Latvijas likumdošanas sadaļa, kurā ir uzskaitīti likumi, kas Latvijas iedzīvotājam, kura apgādībā ir kāds dzīvnieks, ir jāievēro. Dzīvnieku aizsardzības likums nosaka, ka *cilvēces ētiskais pienākums ir nodrošināt visu sugu dzīvnieku labturību un aizsardzību, jo katrs īpatnis pats par sevi ir vērtība. Cilvēkam ir morāls pienākums cienīt jebkuru radību, izturēties pret dzīvniekiem iejūtīgu sapratni un tos aizsargāt. Nevienam nav atļauts bez pamatota iemesla nogalināt dzīvnieku, nodarīt tam sāpes, radīt ciešanas vai citādi kaitēt.*⁵ Izpētot šos likumus un redzot to, kā liela daļa cilvēku izturas pret saviem četrkājainajiem draugiem, ir skaidri redzams, ka šī likumdošana cilvēkus nespēj ietekmēt. Cilvēks ir pieradis pie domas, ka jebkuru likumu ir iespējams, apiet, tādējādi netiekot sodītam, tādēļ likums netiek ievērots. Dzīvnieku aizsardzības likuma 4.panta pirmajā apakšpunktā ir minēti likumi, kas attiecināti uz mājdzīvniekiem, kuri ir jāievēro. Apakšpunkta nosaukums ir *aizliegta cietsirdīga izturēšanās pret dzīvniekiem*, tālāk šajā punktā tiek uzskaitīts, kas, pēc likumdošanas viedokļa, ir šī cietsirdīgā izturēšanās. Piemēram, pirmie četri punkti šajā pantā nosaka, ka ir aizliegta 1) dzīvnieka nogalināšana, izņemot dzīvnieku aizsardzības noteiktajos gadījumos, 2) dzīvnieka sakropļošana, mocīšana un spīdzināšana, 3) dzīvnieka atstāšana bez aprūpes, 4) dzīvnieka atstāšana bezpalīdzīgā stāvoklī. Apskatot šos četrus likuma apakšpunktus ir skaidri redzams, ka cilvēki šos likumus neievēro, jo cilvēka sirdsapziņa atļauj aizvest savu mīluli uz visdziļāko mežu, aizlīmēt sunim muti ar līmlenti, piesiet pie koka un atstāt nomiršanai. Cilvēka sirdsapziņa atļauj bez jebkāda iemesla, kaķim izdurt acis, vai nogriezt asti, braucot prom no vasarnīcas, nemaz neraizējoties, atstāt kaķi bez pārtikas un ūdens, ar domu, ka gan jau dzīvnieks tā pat ilgi nedzīvos, vai vienkārši izmest dzīvnieku uz ielas, lai kāds cits tiktu ar viņu galā. Sods par šī likuma neievērošanu ir samērā niecīgs, jo

---

⁵ Dzīvnieku aizsardzības likums.

lielākajā daļā gadījumu, par dzīvnieka sakropļošanu piespriež nelielu naudas sodu, vai tiek izteikts tikai brīdinājums.

Kā nākamie avoti ir apskatītas Gērija Frensiones grāmatas „Dzīvnieki, īpašums un likums” (Gary Lawrence Francione *Animals, Property and the Law*), „Lietus bez pērkona : dzīvnieku tiesību kustības ideoloģija” (Rain without thunder : The Ideology of the Animal Rights Movement) un „Ievads dzīvnieku tiesībās : tavu bērnu vai suni? ”(Introduction to Animal Rights : Your Child or the Dog?)

Savā pirmajā grāmatā „Dzīvnieki, īpašums un likums” Gērijs Frensione norāda, ka, tā kā dzīvnieki ir cilvēku īpašums, tad likumi, kuriem vajadzētu nodrošināt humānu izturēšanos un nevajadzīgu ciešanu novēršanu, nenodrošina dzīvnieku interešu pienācīgu aizsardzību. Lielākoties šādi likumi un noteikumi nosaka tikai tādu izturēšanos, kas nepieciešama, lai dzīvniekus varētu produktīvi izmantot. Dzīvnieku vērtība tiek noteikta kā preces vērtība un to interesēm nav morālas nozīmības. Frensione apgalvo, ka kaut arī pastāv dzīvnieku aizsardzības likumi, mēs dzīvniekus izmantojam tādos veidos, kas tiktu uzskatīti par spīdzināšanu, ja kāds tā izturētos pret cilvēkiem. Visbeidzot viņš norāda, ka mēs varētu dzīvniekiem nodrošināt lielāku aizsardzību, pat ja tie joprojām būtu mūsu īpašums, taču kamēr vien cilvēki saskata kādu ekonomisku labumu to izmantošanā dažādi juridiskie, sociālie un ekonomiskie apstākļi kavē dzīvnieku interešu ievērošanu.

Grāmatā „Lietus bez pērkona : dzīvnieku tiesību kustības ideoloģija” Frensione raksta, ka pastāv būtiskas teorētiskas un praktiskas atšķirības starp dzīvnieku tiesību pieeju, kas, viņaprāt, pieprasa dzīvnieku ekspluatācijas pārtraukšanu un dzīvnieku labturības pieeju, kas cenšas padarīt šo ekspluatāciju humānāku. Viņš apgalvo, ka teorētiskās atšķirības starp abām pieejām ir nepārprotamas. Frensiones piedāvātā abolicionisma jeb ekspluatācijas pārtraukšanas pieeja pauž uzskatu, ka dzīvnieku izmantošana nav attaisnojama, neskatoties, cik humāni mēs izturamies pret dzīvniekiem. Savukārt labturības pieeja pauž uzskatu, ka dzīvnieku izmantošana ir attaisnojama un svarīgi ir tikai veidi, kā izturamies pret tiem. Tos, kas paziņo, ka atbalsta dzīvnieku tiesības, bet vienlaikus atbalsta labturības reformas kā galveno līdzekli dzīvnieku interešu un pašvērtības atzīšanai, Frensione sauc par „jaunajiem labturībniekiem” (new welfarists). Viņš apgalvo, ka šim uzskatam nav pamatojuma – labturības reformu ietvaros dzīvnieki joprojām ir īpašuma statusā. Turklāt centieni padarīt

izturēšanos pret dzīvniekiem humānāku var nodrošināt un pat vairot dzīvnieku ekspluatāciju, jo liek sabiedrībai justies mazāk neērti par to, ka tā izmanto dzīvnieku izcelsmes produktus.

Pēc Frensiones domām, svarīgākais, ko abolicionisma pieejas atbalstītāji var darīt, ir vegānisma izvēlēšanās. Viņš arī cenšas pamatot, ka dzīvnieku tiesību kustība ir loģisks miera kustības turpinājums un tai jāizmanto nevardarbīgi līdzekļi sava mērķa sasniegšanai.

Grāmatā „Ievads dzīvnieku tiesībās : tavu bērnu vai suni?” Frensione raksta, ka abolicionisma teorijai nav būtiski, kādas kognitīvas jeb prāta spējas dzīvniekiem piemīt. Lai dzīvnieka intereses uzskatītu par morāli vērā ņemamām un, lai atzītu, ka tiem ir pamattiesības nebūt par kāda īpašumu, pietiek ar to, ka dzīvnieki spēj just. Viņš noraida uzskatu, ka dzīvniekiem būtu jāpiemīt kādām cilvēkiem raksturīgām īpašībām, piemēram, reflektējošai pašapziņai, valodai vai spējai būt autonomam, lai tos nedrīkstētu uzskatīt par īpašumu. Frensione atvasina šīs tiesības no vienlīdzības principa⁶ un norāda, ka uz dzīvniekiem šo principu nevarēs attiecināt, kamēr tie būs kāda īpašums, jo īpašnieka intereses praktiski vienmēr tiek uzskatītas par svarīgākām.

Aprakstot cilvēku izturēšanos pret dzīvniekiem, Frensione lieto „morālās šizofrēnijas” jēdzienu. No vienas puses – mēs sakām, ka uztveram dzīvnieku intereses nopietni. Viņš atzīmē, ka daudzi cilvēki dzīvo kopā ar kompanjoniem – kaķiem vai suņiem, kas tiek uztverti kā personības un ģimenes locekļi, kuru vērtība nav izsakāma naudā. Taču no otras puses – tā kā dzīvnieki joprojām tiek uzskatīti par īpašumu, tie joprojām ir lietas, kuru vērtība ir atkarīga no īpašnieka un kuru intereses nereti tiek ievērotas tikai tiktāl, cik tas īpašniekam ir izdevīgi. Pēc Frensiones domām, ja gribam, lai dzīvnieku intereses tiek uztvertas nopietni, mēs nedrīkstam tos izmantot kā savu īpašumu.

Frensione piekrīt, ka mēs varam nezināt, ko nāve nozīmē dzīvnieka gadījumā, taču tā ir mūsu ierobežoto izziņu spēju problēma. Mūsu nespēja saprast nāves nozīmi dzīvniekam nedod mums tiesības secināt, ka to interesēs nav dzīves turpināšana.

---

⁶ Vienlīdzības princips (ne-diskriminācijas princips) – uzskats, ka pret vienādiem(līdzīgiem) gadījumiem jāizturas vienādi (līdzīgi), ja vien nav objektīva iemesla tā nedarīt.

Frensiones dzīvnieku tiesību teorija un jo sevišķi uzskati par dzīvnieku labturību ir diskutabli arī dzīvnieku aizstāvības ētikas kopumā, jo viņa kritizētāji uzskata, ka dzīvnieku labturība tomēr nodrošina dzīvnieku interešu aizsardzību pietiekamā mērā. Turklāt daudzi šīs kustības pārstāvji uzskata, ka atsevišķu sugu dzīvniekiem, piemēram, cilvēkveidīgajiem pērtiķiem vai delfīniem būtu jābūt vairāk aizsargātiem, jo tie prāta spēju ziņā ir līdzīgāki cilvēkiem. Kaut arī Frensione piekrīt, ka pret šiem dzīvniekiem būtu jāizturas daudz savādāk nekā šobrīd – (piemēram, pērtiķus nevajadzētu pakļaut medicīniskiem eksperimentiem), viņš norāda, ka apelēšana pie šo atsevišķo sugu prāta spējām ir tikpat morāli nebūtiska kā apelēšana pie atsevišķu cilvēku prāta spējām. Viņaprāt „cilvēkveidīgo pērtiķu ekspluatācija ir uzskatāma par amorāli tieši to pašu iemeslu dēļ, kāpēc par amorālu uzskatāma simtiem miljonu peļu un žurku izmantošana eksperimentos un miljardiem dzīvnieku izmantošana ēšanai” – visi šie dzīvnieki tāpat kā cilvēki spēj just, apzināties, tiem ir intereses un tie var ciest.

Tālāk tiek apskatītas dzīvnieku tiesības Zviedrijā. Dzīvnieku tiesības (Animal Rights Sweden) ir lielākā dzīvnieku tiesību organizācija Skandināvijā. Šajā organizācijā ir apmēram 35 000 dalībnieku, ja salīdzina šo skaitli ar Zviedrijas iedzīvotāju daudzumu (9 000 000 iedzīvotāji), tad var secināt, ka tas ir daudz. Šī organizācija pirmo reizi tika dibināta 1882.gadā, lai izbeigtu eksperimentus uz dzīvniekiem. Jau kopš 1970.gada šī organizācija aktīvi iesaistās, lai netiktu veidotas jaunas dzīvnieku fermas, kurās dzīvnieki tiek turēti gūstā, spīdzināti un pēcāk nogalināti, un arī lai apturētu kažokzvēru audzēšanu. Lai arī Zviedrijas dzīvnieku aizsardzība ir lielākā organizācija Skandināvijā, tajā nav PETAs (People for the Ethical Treatment of Animals) kustība.

Veicot šo pētījumu ir apskatīta arī informācija oriģinālvalodā, piemēram, dāņu, norvēģu, ļoti daudz informācijas bija atrodamas tieši angļu valodā, no tā secinu, ka pieejamā informācija Latviešu valodā ir ļoti minimāla un virspusēja, piemēram, Zemkopības ministrijas mājaslapā, kura ir veidota ļoti haotiski, lielākā daļa, no man nepieciešamajām un noderīgajām sadaļām nemaz nedarbojas. Lielākā daļa no sadaļām noveda pie interneta adreses Likumi.lv. Pretēji Latvijas Zemkopības mājaslapai gan Zviedrijas, gan Norvēģijas un Dānijas, par dzīvnieku tiesībām atbildīgo ministriju mājaslapās, informācija bija plaši piejama un saistoši pasniegta. Sadaļas un tēmas veidotas ļoti detalizēti ar atsaucēm uz jaunāko pieejamo un šobrīd aktuālo

informāciju, pārvietoties Skandināvijas valstu ministriju mājaslapās ir ērti un ne tik sarežģīti kā Latvijas Zemkopības ministrijas mājaslapā.

Darba gaitā nācās izmantot arī daudz elektroniski pieejamas esejas un dažādus citus ārzemju autoru darbus, svešvalodās, lielākoties Angļu valodā, darbu mazliet apgrūtināja lielais tulkošanas apjoms. Piemēram, Helena Striwing darbā “Animal law and animal rights on the move in sweden” Angļu valodā detalizēti aprakstīts Zviedrijas dzīvnieku aizsardzības likums, tā darbība un izpilde. Skaidri izprotamas galvenās, par dzīvnieku tiesībām atbildīgās valsts iestādes Zviedrijā un to darbība.

Visplašāko informāciju par dzīvnieku aizsardzību Latvijā un tieši tās attīstību un vēsturi izdevās atrast dažādu nevalstisko dzīvnieku tiesību organizāciju mājaslapās, piemēram mājaslapā <http://dzivniekusos1.webnode.com/> guvu visplašāko ieskatu dzīvnieku tiesību organizāciju attīstības vēsturē Latvijā, uzzinaāju, ka:” Par dzīvnieku aizsardzības kustības sākumu Latvijā uzskatāms 1861.gads, kad tika nodibināta „Rīgas biedrību pret dzīvnieku mocīšanu” – pirmā dzīvnieku aizsardzības organizācija toreizējā Krievijā. Biedrības valdē bija Rīgas birģermeistars, Luterāņu baznīcas bīskaps un daudzi citi sabiedriski darbinieki. Tai pat gadā biedrība tika nodibināta arī Jelgavā. Idejai radās sekotāji arī Krievijā un 1865.gadā Pēterburgā nodibināja „Krievijas dzīvnieku aizsardzības centrālo biedrību”.

Bakalaura darba pamatā ir izmantota avotu un literatūras analīzes metode, lai noskaidrotu teorētisko un vēsturisko bāzi par dzīvnieku tiesībām Latvijā un Ziemeļvalstīs, kā arī salīdzinošā jeb komparatīvā pētniecības metode, lai atlasītos datus analizētu.

Bakalaura darbs ir sadalīts četrās nodaļās, kas atbilst bakalaura darbā izvirzītajiem uzdevumiem: dzīvnieku tiesību vēsturiskā aspekta izpēte Latvijā un Ziemeļvalstīs, dzīvnieku tiesību salīdzinājums un analīze Latvijā un Ziemeļvalstīs, Latvijas un Ziemeļvalstu likumdošana, dzīvnieku ētiskā statusa izpratne dzīvnieku aizstāvības ētikā.

Pirmā nodaļa ir veltīta dzīvnieku tiesību vēsturei. Kas ir dzīvnieku tiesības? Kā radušās dzīvnieku tiesības?

Otrā nodaļa ir veltīta dzīvnieku tiesībām mūsdienās un to apskata; m Latvijā Un Ziemeļvalstīs (Zviedrija, Norvēģija, Dānija).

Trešajā nodaļā ir pieejama Likumdošana dzīvnieku tiesību jomā.

Ceturtnā nodaļa ir veltīta jautājumam; kas ir dzīvnieku ētiskais statuss? Bakalaura darba beigās ir veikti secinājumi.

1.DZĪVNIIEKU TIESĪBU VĒSTURE

Dzīvnieku aizsardzības kustība kļuva svarīga jau 19.gadsimta sākumā Anglijā, kur tā auga līdzās humanitārās palīdzības straumei kas uzlabotu cilvēktiesības, tai skaitā anti-verdzības kustību un vēlāk arī sieviešu tiesības. Pirmais likumprojekts, lai aizliegtu bulļu cīņas, tika iesniegts Parlamentā 1800.gadā.

1822.gadā pulkvedis Ričards Mārtins (Colonel Richard Martin) veiksmīgi ieviesa aktu, kas novērstu ļaunprātīgu izturēšanos pret tādiem mājdzīvniekiem kā zirgi un govīs. Divus gadus vēlāk Ričards Mārtins organizē grupu ar nosaukumu Sabiedrība lai novērstu cietsirdīgu izturēšanos pret dzīvniekiem (Society for the prevention of Cruelty to animals / SPCA), lai palīdzētu mainīt likumu.

Sekojojot Britu paraugam, Henrijs Berģs (Bergh) organizēja Amerikāņu SPCA (Society for the Prevention of Cruelty to Animals) Ņujorkā, 1866.gadā, pēc atgriešanās no Sankt Pēterburgas kā Amerikas diplomātiskās pārstāvniecības sekretārs Krievijā. Viņš cerēja, ka kustība izvērsīsies valsts mērogā, taču ASPCA saglabāja, galvenokārt, dzīvnieku patversmes programmas statusu Ņujorkā.

Citas SPCA un Humānas biedrības tika dibinātas ASV pirmsākumos, 19.gs.sešdesmito gadu beigās (bieži ar palīdzību no abolicionistu puses) ar pirmajām grupām Pensilvānijā, Masačūsetsā, un Sanfrancisko. Sākotnēji raizējoties par dzīvnieku aizsardzības likuma izpildi, viņi drīz vien sāka atvērt un vadīt dzīvnieku patversmes vadoties pēc Filadelfijā izstrādātā modeļa. The American Humane Association (AHA), ar nodaļām bērniem un dzīvniekiem, tika dibināta 1877.gadā, un ir kļuvusi par vadošo nacionālo advokātu dzīvnieku aizsardzības un bērnu aizsardzības jautājumā.

Zinātniskajai pieejai medicīnai attīstoties, attīstījās arī opozīcija dzīvnieku izmantošanai medicīnas laboratorijas pētījumiem -- īpaši laikmetā pirms anestēzijas,

atsāpināšanas līdzekļi kļuva plaši pieejami. Anti-vivisekcijas⁷ kustība bija spēcīga Anglijā un ASV 1890 gados (amerikāņu Anti-Vivisekcijas biedrība tika izveidota Filadelfijā 1883.gadā), bet bija pārņemta ar medicīnas zinātnes prestižu divdesmitā gadsimta sākumā. Humānas kustības vairāk pievērsās suņiem un kaķiem, jo zirgu kā nastu nesēju dzīvnieku turēšana samazinājās, bet kaķu un suņu skaits kā mājdzīvnieku, palielinājās. Galvenā uzmanība tika pārslēgta uz savvaļas dzīvnieku un putnu aizsardzību, ko uzņēmās Audubon biedrība, kuru nodibināja 1890. gadu beigās.

Laika posmā pēc Otrā pasaules kara, sakarā ar lauksaimniecības, kā dzīves veida samazināšanos, straujo un turīgo piepilsētu attīstību un lielo veco cilvēku skaitu, kas dzīvo patstāvīgi, apvienojumā ar pieaugošo kaķu un suņu, kā mājdzīvnieku popularitāti (43% no ASV mājsaimniecībām ir mājdzīvnieks, suņu skaits pieauga no 5100000 līdz 5800000 suņiem, kaķu skaits palielinājās no 4900000 līdz 6000000). Uz šīs strauji pieaugušās dzīvnieku mīļu bāzes uzplauka liels skaits jaunu humāno organizāciju. Humāno organizāciju skaita palielināšanās izraisīja konfliktu starp to līderiem par to, pie kādiem dzīvnieku aizsardzības principiem turēties un vai pretrunas to starpā varētu graut sabiedrības atbalstu dzīvnieku aizsardzības organizācijām un kustībām.⁸

Dzīvnieku aizsardzības likumdošanas biedrība (The Society for Animal Protective Legislation / SAPL) tika nodibināta 1955.gadā, lai lobētu pirmo federālo likumu par humānām lopkautu metodēm (kopš 1958.gada); kopā ar Dzīvnieku labklājības institūtu (Animal Welfare Institute), Kristīnas Stīvensas (Christine Stevens) vadībā, SAPL ir lobējis katru svarīgo dzīvnieku tiesību aktu, tostarp laboratorijas dzīvnieku labturības likumu (1966), Eiropas apdraudēto sugu likumu (1969), zirgu aizsardzības aktu (1970), jūras zīdītājdzīvnieku aizsardzības aktu (1972) un to turpmākajiem paplašinājumiem un stiprināšanas grozījumiem.

---

⁷ Vivisekcija – tiek definēta kā ķirurģiska operācija, kas izmēģinājumu nolūkos tiek veikta dzīvniekiem, parasti dzīvniekiem, kam ir centrālā nervu sistēma, lai novērotu dzīvnieku iekšējo struktūru. Šo terminu mēdz arī plašāk kā jebkādu izmēģinājumu ar dzīvniekiem.

⁸ <http://www.sonoma.edu/users/w/wallsd/animal-rights-movement.shtml>

1959.gadā Helēna Džonsa (Helen Jones) nodibināja Starptautisku sabiedrību dzīvnieku tiesībām (Society for Animal Rights); Klīvlendā 1967gadā tika izveidots Dzīvnieku fonds (Fund for Animals) un 1968.gadā tika izveidots Dzīvnieku aizsardzības institūts (Animal Protection Institute).⁹

Pasaulē plaši pazīstams ir Dreiza tests (the Draize Test) kas radies 1944gadā Amerikā. Testu sāk ar sešiem albīnu trušiem. Jūs ņemat katru dzīvnieku un pārbaudiet, ka acis ir labā stāvoklī. Tad, turot dzīvnieku cieši, jūs paceļat apakšējo plakstiņu nost no acs ābola, lai tas veido nelielu iedobi. Šajā iedobē jūs iepilināt 100 miligramus vielas, kuru jūs vēlaties pārbaudīt. Jūs turat truša acis aizvērtas uz vienu sekundi, pēcāk palaidiet to atpakaļ būrī. Dienu vēlāk jūs redzat, ja plakstiņi ir pietūkuši, ja ir varavīksnes iekaisums, radzenes čūlas, trusis ir palicis akls ar šo aci. Tas ir kairinājuma (Draize) tests. Tā ir standarta pārbaude, lai testētu katru vielu, no kosmētikas līdz cepeškrāsns tīrīšanas līdzekļiem, kas varētu nokļūt kāda acīs. Tests ir atbildīgs par simptiem tūkstošiem trušu ciešanām un nāvi katru gadu.

1.1 Dzīvnieku tiesību vēsture Zviedrijā

Zviedrijas pirmā organizācija, kas aizstāvēja dzīvnieku tiesības tika dibināta 1822.gadā. Mūsdienās lielākā daļa no pasaules striktākajiem dzīvnieku tiesību likumiem ir pieņemti tieši Zviedrijā.

Cīņai par dzīvnieku tiesībām Zviedrijā ir senas tradīcijas. Organizācija Dzīvnieku tiesības (Djurens Rätt) tika dibināta 1882.gadā sākotnēji kā Ziemeļu asociācija (Nordiska Samfundet). Tā bija paredzēta kā Skandināvijas organizācija pret dzīvnieku nežēlību zinātnes ietvaros. 1999.gadā nosaukums tika mainīts uz Djurens Rätt (Dzīvnieku tiesības). Šodien tā ir vadošā dzīvnieku tiesību un dzīvnieku labturības organizācija Zviedrijā, kurā darbojas par 32 000 biedru. Djurens Rätt ir vērsta uz informācijas sniegšanu sabiedrībai un lēmumu pieņēmējiem valstī, lai panāktu izmaiņas attieksmē pret dzīvnieku aizsardzību, kā arī likumdošanā.

---

⁹ <http://www.sonoma.edu/users/w/wallsd/pdf/Animal-Rights-Movement.pdf>

Zviedrijas dzīvnieku aizsardzības tiesību akti ir vieni no pasaules visstingrākajiem dzīvnieku aizsardzības likumiem un kontroles pasākumiem, kādi vispār ir pieejami, lai pārliecinātos, ka likumi tiek ievēroti. Šie likumi bija saistīti ar publisku kampaņu, kuru vadīja rakstniece Astrīda Lindgrēna. Tā bija vērsta uz rūpniecības mēroga lauksaimniecību. Jaunie likumi tika prezentēti autorei 80. dzimšanas dienā 1987. gadā un jaunie likumi (Lex Lindgren) tika nosaukti kā dzimšanas dienas dāvana viņai par godu. Pirms tam pastāvēja dzīvnieku aizsardzības likums no 1944. gada un likums no 1937. gada kuri sevī iekļāva mājlopu humānu nogalināšanu. Šie divi likumi tika aizstāti ar jauno Lex Lindgren. Pašlaik Zviedrijā norit process, kas paredz atjaunināt 1988. gadā pieņemto tiesību aktu. Valdības mājas lapā, Zviedrijas lauksaimniecības ministrs apgalvo, ka "Zviedrijā ir sena vēsture darbā ar dzīvnieku labturību, un mans mērķis ir, ka mēs joprojām saglabājam pioniera statusu šajā jomā" un Zviedrijas valdība deklarē "pamatideja Zviedru attieksmē pret dzīvniekiem ir tāda, ka visiem dzīvniekiem vajadzētu justies labi, būt veseliem un varēt uzvesties dabiski. Tā arī paredz, ka vide, kurā dzīvnieki dzīvo ir cik vien iespējams dzīvniekam draudzīga. Mērķis ir saglabāt augstu dzīvnieku labturības līmeni starp lauksaimniecības dzīvniekiem, mājdzīvniekiem, izmēģinājumu dzīvniekiem un savvaļas dzīvniekiem, kuri tiek turēti nebrīvā."

1.1.1. Kaujinieku Vegāni (Militanta Veganer)

1990. gadu vidū sabiedrības debates par dzīvnieku tiesībām Zviedrijā kļuva spēcīgākas, galvenokārt to pamatā bija virkne dzīvnieku aizsardzības ekstrēmistu uzbrukumi, sevi dēvējot par Kaujinieku vegāniem (Militanta Veganer (Militant Vegan)). Šie uzbrukumi bija daļa no jaunas vardarbīga stila kampaņas, kā rezultātā dzīvnieku tiesību jautājums tika atspoguļots uz pirmajām lapām, lielākajos valsts medijos, taču šie uzbrukumi arī izraisīja sabiedrības sliekšanos domāt, ka visi dzīvnieku tiesību aktīvisti ir noziedznieki vai saistīti ar ko kriminālu. Kravas automašīnas ar gaļu tika aizdedzinātas pie gaļas pārstrādes kombinātiem, ūdeles tika atbrīvotas no kažokādu fermām un noziedzīgi kaitējumi notika restorānos, kuros pasniedza gaļu. Termins „Kaujinieku Vegāni” tika izmantots, lai aprakstītu parastu dzīvnieku tiesību aktīvistu. Agresīvā taktika arī izraisīja šķelšanos dzīvnieku tiesību aizstāvju vidū, jo, ne tik radikālie dzīvnieku tiesību aktīvisti neatbalstīja pretlikumīgo un vardarbīgo „Kaujinieku Vegānu” taktiku.

1.1.2. Dzīvnieku atbrīvošanas fronte (Djurens Befrielsefront)

Kaujinieku Vegāni šodien atrodami Dzīvnieku atbrīvošanas frontē (Djurens Befrielsefront (Animal Liberation Front), un Dzīvniektiesību aliansē (Djurrättsalliansen (Animal Rights Alliance). Viņi vai nu izplāno vai morāli atbalsta noziegumus, kuri izdarīti dzīvnieku tiesību aizstāvības vārdā. Dzīvnieku atbrīvošanas fronte (DBF) apgalvo, ka pirmais zināmais dzīvnieka "atbrīvošanas" gadījums Zviedrijā notika 1975. gadā, kad divi suņi tika nozagti no slimnīcas Gēteborgā. Tam sekoja atsevišķas epizodes Zviedrijas rietumos sekojošajos gados. Organizācija DBF pati tika dibināta 1985. gadā iedvesmojoties no filmas par dzīvnieku tiesību ekstrēmistiem no Apvienotās Karalistes un tajā pašā gadā arī veicot savu pirmo "atbrīvošanu". Dažus gadus vēlāk līdzīga grupa ar nosaukumu Organizācija dzīvnieku eksistencei tagad (Organisationen för djurens Existensberättigande Nu! (ODEN) uzņēmas atbildību par pāris "atbrīvošanām", taču pēc tam arī ātri pazuda. 1993. gadā aktīvistu grupa Dzīvnieku atbrīvošanas (Djurens Hämnare (Animal Avengers) parādījās Stokholmā un uzņēmas atbildību par dzīvnieku "atbrīvošanām" un vandālismu Stokholmā, Gēteborgā un Malmē. Ar to iesākās "Kaujinieku Vegānu" ēra. Atsevišķus ļaunprātīgus uzbrukumus ar dedzināšanu uzņēmas Dzīvnieku rīcības grupa (Djurens Aktionsgrupp (Animals Action Group) tam sekoja vairāki ļaunprātīgas dedzināšanas gadījumi, uzbrukumi dzīvnieku tiesību aizstāvības vārdā, ko uzņēmas "Kaujinieku Vegāni". Tā rezultātā, DBF mainīja statusu, pieprasot no organizēta grupējuma pārtapt par organizāciju, kuras vārdā tiek izdarīts katrs dzīvnieku tiesību vārdā izdarītais noziedzīgais nodarījums.

1.1.3. Dzīvniektiesību alianse (Djurrättsalliansen)

Dzīvniektiesību alianse (Djurrättsalliansen) tika dibināta 2005. gadā, Stokholmā kā vietējā mēroga grupa, bet 2007. gadā pārtapa valsts mēroga dzīvnieku tiesību organizācijā, kas vadīja vairākas grupas un aktīvistus dažādās Zviedrijas daļās. Organizācija cīnās pret jebkāda veida dzīvnieku tiesību apspiešanu. Darbības, kas raksturo organizāciju ir demonstrācijas, informatīvu skrejlapu dalīšana, informācijas stendi un līdzekļu vākšanas pasākumi, bet viņi arī atklāti atbalsta Dzīvnieku atbrīvošanas frontes (Djurens Befrielsefront) veiktās noziedzīgās

darbības. Pēdējos gados ir palielinājies dzīvnieku tiesību vārdā veikto kriminālo nodarījumu skaits. Dedzināšana, šantāža, neslavas celšana, vandālisms un sabotāža ir tikai daļa no nodarījumiem. Dažos gadījumos aizdomās turamie arestēti un notiesāti par noziegumiem. Lielākā daļa noziegumu joprojām nav atrisināti. Daži aktīvisti, kuri atrodami likumīgi protestējot gaišā dienas laikā, naktīs pārtop par kapucēs un cimdos tērptiem noziedzniekiem dzīvnieku tiesību vārdā. Noziegumi galvenokārt vērsti uz farmācijas, pārtikas, kažokādas, medniecības un zvejniecības nozarēm.

Dzīvniektiesību alianse (Djurrättsalliansen) nesē paši veikuši slepenas izmeklēšanas kažokzvēru un gaļas lopu fermās lai atklātu sliktu izturēšanos pret dzīvniekiem. Šīm izmeklēšanām ir izdevies sacelt ažiotažu valsts mēroga medijos. Paši industrijas pārstāvji apgalvo, ka šīs izmeklēšanas nav objektīvas un neparedz dzīvnieku labklājības uzlabošanu fermās, bet, gan ir paredzētas industrijas kā tādas iznīcināšanai un slēgšanai uz visiem laikiem.

Lai arī noziegumu skaits, kas saistīti ar dzīvnieku tiesību aizstāvību, pēdējo gadu laikā ir stauji pieaudzis, jāatzīmē, ka noziegumus izdara ļoti maza daļa no kopējā aktīvistu skaita. Liela daļa aktīvistu darbojas likumīgi, mēģinot piesaistīt līdzekļus un atbalstu viņu kampaņām un popularizēt savu nostāju politiskajā telpā, kura ir pieejama visiem cilvēkiem, kas dzīvo Zviedrijā.¹⁰

1.2 Dzīvnieku tiesību vēsture Norvēģijā

Norvēģijas pirmā organizācija, kas aizstāvēja dzīvnieku tiesības un veicināja dzīvnieku labturību ir organizācija ar nosaukumu “Dzīvnieku aizsardzība Norvēģijā” (Dyrebeskyttelsen Norge). Sākotnēji tā tika izveidota kā “Dzīvnieku aizsardzības asociācija” (Foreningen til Dyrenes Beskyttelse) 1859. gadā. 1985. gadā tā apvienojās ar “Dzīvnieku aizsargu asociāciju” (Foreningen Dyrenes Beskytter), kas dibināta 1893. gadā, un mainīja savu

---

¹⁰ <http://www.animalrightsextremism.info/files/3714/1862/3274/History-of-Animal-Rights-in-Sweden-RS111212.pdf> ; <http://www.djurensratt.se/om-djurens-ratt>

nosaukumu uz "Dzīvnieku aizsardzība" (Dyrenes Beskyttelse). 1992.gadā tā sevī iekļāva "Norvēģijas Dzīvnieku labturības asociāciju" (Norges Dyrevernforbund) un mainīja savu nosaukumu uz "Dzīvnieku aizsardzība Norvēģijā" (Dyrebeskyttelsen Norge).¹¹

Viena no lielākajām Norvēģijas dzīvnieku tiesību aizstāvības organizācijām ir grupa ar nosaukumu NOAH. NOAH dibināja 1989.gadā grupa aktīvistu ar pieredzi valsts un starptautiskās vides un dzīvnieku tiesību darbā. Šobrīd šajā organizācijā ir vairāk kā 6000 biedru un aktīvie atbalstītāji ir apņēmušies izplatīt organizācijas vēstījumu attiecībā uz dzīvnieku dzīvi.

Norvēģu dzīvnieku likums tika vērtēts 2003.gadā, kad Parlaments izskatīja izturēšanos pret dzīvniekiem lauksaimniecībā, medniecībā, izklaides industrijā, zinātnē un eksperimentos, izglītības jomā un privātmājās kā pret mājdzīvniekiem.

Tā rezultātā, pašlaik tiek pārskatīts Dzīvnieku labturības akts (Animal Welfare Act). Izstrādes stadijā ir arī daudzi jauni likumi un priekšlikumi izmaiņām dzīvnieku likumā.

1999. gadā Dzīvnieku labturības likumu apstrīdēja dzīvnieku labturības organizācija, kas apgalvoja, ka kažokzvēru audzēšana neatbilst likumam, telpu prasībām un vispārējiem principiem. Apelācijas tiesa konstatēja, ka kažokzvēru audzēšana ir neētiski, bet ne nelikumīga.

2003. gadā Parlaments nolēma ieviest sarakstu, kas nosaka cirkā un zooloģiskajos dārzos legāli uzturamās eksotiskās sugas, nosakot, ka visas sugas, kas nav minētas sarakstā tiks aizliegts importēt. Tomēr ir daudz neskaidrību par ziloņiem un jūras zīdītājiem.¹²

---

¹¹ Velle, Weiert. "Dyrebeskyttelsen Norge". *Store norske leksikon (in Norwegian)*. Oslo: Kunnskapsforlaget. Retrieved 3 June 2011; Velle, Weiert. "dyrevern". *Store norske leksikon (in Norwegian)*. Oslo: Kunnskapsforlaget. Retrieved 3 June 2011

¹² <https://www.animallaw.info/article/norwegian-norwegian-animal-law-its-way-rightfulness-animals-0>

1.3. Dzīvnieku tiesību vēsture Dānijā

Anima ir Dānijas dzīvnieku tiesību organizācija, kura dibināta 2000. gadā. Tā galvenokārt fokusējas uz kažokzvēru un citu industriāli izmantojamu dzīvnieku tiesību interesēm. Organizācijas moto ir "organizācija visu dzīvnieku tiesībām". Anima darbojas, organizējot protestus, veidojot izpratni par dzīvnieku ļaunprātīgu izmantošanu, un sniedzot informāciju un konsultācijas par vegānu / veģetāriešu ēšanas paradumiem.

Organizācija savāca 200000 parakstus peticijai par suņu un kaķu kažokādas ieguves aizliegšanu un noturēja protesta akcijas pie suņu un kaķu kažokādas tirgotāju galvenajām mītnēm. 2003. gadā suņu un kaķu kažokādu importu aizliedza visā Dānijā. Līdzīgs aizliegums tika īstenots 2007. gadā visā Eiropas Savienībā.

Organizācija strādāja, lai aizlieltu ievest roņu izcelsmes produktus no Kanādas, Norvēģijas vai Namībijas, norādot, ka medības pēc savas būtības ir necilvēcīgas. Eiropas Savienība aizliedza ievest roņu izcelsmes produktus 2009. gadā, aizliegums stājās spēkā 2010. gadā.

Inges Kaķumāja (INGES Kattehjem) ir Dānijas lielākā kaķu organizācija. Dibināta 1970. gadā, INGES Kattehjem katru gadu caur patversmēm visā Dānijā sniedz jaunas mājas vairāk nekā 3000 bezpajumtnieku kaķiem.

INGES Kattehjem vada Dānijas Kaķu reģistrs (Dansk Katteregister), datubāzes, kas satur informāciju par čipotajiem un sterilizētajiem kaķiem valstī.

Dansk Ornitologisk FORENING (DOF), pazīstama arī kā dāņu Ornitoloģijas biedrība vai BirdLife Dānijā ir Dānijas nevalstiska bezpeļņas organizācija. Dibināta 1906. gada 15. oktobrī. Šī ir galvenā putnu izpētes un saglabāšanas organizācija valstī un Dānijas partneris BirdLife International. Tajā ir apmēram 12000 biedri 12 vietējās filiālēs un tā administrē 18 putnu populācijas vietas. Tā arī publicē žurnālu Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift (Dānijas Ornitoloģijas Biedrības Vēstnesis) un žurnālu Fugle og Natur (Putni un Daba). DOF ir atbildīgi par brīvprātīgo sargu tīklu kas uzrauga vairāk kā 128 putniem nozīmīgās vietas

Dānijā, kā arī īpaši aizsargājamās teritorijas, kas ir tiesiski aizsargātas saskaņā ar Eiropas Savienības likumdošanu.

1.4. Dzīvnieku tiesību vēsture Latvijā

Par dzīvnieku aizsardzības kustības sākumu Latvijā uzskatāms 1861.gads, kad tika nodibināta „Rīgas biedrību pret dzīvnieku mocīšanu” – pirmā dzīvnieku aizsardzības organizācija toreizējā Krievijā. Biedrības valdē bija Rīgas birģermeistars, Luterāņu baznīcas bīskaps un daudzi citi sabiedriski darbinieki. Tai pat gadā biedrība tika nodibināta arī Jelgavā. Idejai radās sekotāji arī Krievijā un 1865.gadā Pēterburgā nodibināja „Krievijas dzīvnieku aizsardzības centrālo biedrību”. Vēlākajos gados darbība paplašinājās uz provinci, radās nodaļas Cēsīs, Limbažos, Pērnavā. Biedrībai bija arī sava dziedinātava Rīgā. 1877.gadā pēc biedrības Dāmu komitejas ieceres tika izveidota pirmā dzīvnieku patversme Ormaņu ielā.

Biedrības darbība bija vērsta trīs galvenajos virzienos: ieaudzinot jaunatnē līdzietību pret dzīvniekiem; pieaugušos iespaidot būt žēlīgiem pret viņu rokās esošiem dzīvniekiem; valdības un pašvaldības iestādes darīt uzmanīgas uz to apstākļu novēršanu, kuri rada vai sekmē dzīvnieku ciešanas.

Pirmā pasaules kara laikā biedrības darbība tika gandrīz pārtraukta, bet pēc kara Latvijas dzīvnieku draugi lūdza valdību iecelt jaunu valdi un pielikt visas pūles, lai dzīvnieku aizsardzības darbs tiktu atjaunots pilnā mērā. 1935. gadā biedrībā bija jau 3020 biedru, nodibinātas 14 jaunas nodaļas visā Latvijā. Biedrība izdeva informatīvos materiālus, rīkoja plašas akcijas un pasākumus.

1999.gadā tika pieņemts Latvijas Dzīvnieku aizsardzības likums, kura preambula paredz: “Cilvēces ētiskais pienākums ir nodrošināt visu sugu dzīvnieku labturību un aizsardzību, jo katrs īpatnis pats par sevi ir vērtība. Cilvēkam ir morāls pienākums cienīt jebkuru radību, izturēties pret dzīvniekiem ar iejutīgu sapratni un tos aizsargāt. Nevienam nav atļauts bez pamatota iemesla nogalināt dzīvnieku, nodarīt tam sāpes, radīt ciešanas vai citādi kaitēt”.

Gandrīz vienlaikus arī Krimināllikumā un administratīvo pārkāpumu kodeksā tika paredzēta atbildība par cietsirdību pret dzīvniekiem un dzīvnieku labturības prasību pārkāpumiem.

Uz Dzīvnieku aizsardzības likuma bāzes izstrādāti un pieņemti virkne normatīvo aktu, kopumā veidojot vienotu dzīvnieku aizsardzības sistēmu valstī. Tomēr to nepieciešams vēl būtiski pilnveidot un nodrošināt tās ieviešanu dzīvē.

Dzīvnieku aizsardzību Latvijā valstiski uzrauga Zemkopības ministrija un Pārtikas un veterinārais dienests. Tāpat valstī darbojas vairākas nevalstiskās organizācijas un aptuveni 20 privātas un pašvaldību patversmes.¹³

Latvijā darbojas arī Dzīvnieku aizsardzības ētikas padome - konsultatīva organizācija, kas sniedz padomus valstij dzīvnieku tiesību un labturības jautājumos.¹⁴

Secinājumi

Izpētot dzīvnieku tiesību organizāciju attīstības vēsturi, secinu, ka vissenākās saknes šajā jomā ir Tieši Zviedrijai, kur pirmās dokumentētās biedrības datējamas jau ar 19. gs. pirmo pusi, pēc tam seko Norvēģija un Latvija. Dānija šī sfēra ir salīdzinoši jauna, jo valsts ilgi guvusi labumu no dzīvnieku ekspluatēšanas, tikai pagājušā gadsimta beigu daļā jaušamas pirmās dzīvnieku aizsardzības kustības. Lai gan Latvijā dzīvnieku tiesību organizācijām ir salīdzinoši sena vēsture, tomēr mūsdienās jaušama zināma atpalcība attīstības līmenī, salīdzinoši ar Zviedriju, domājams, ka tas saistīts ar Otrā pasaules kara atstātajām sekām uz valsti, jo šajos, tā saucamajos "Padomju gados" nav novērojama īpaši izteikta organizāciju darbība, jo šajos laikos valdošā cenzūra, liedza tāda veida darbības kā protesti un mītiņi. Taču neskatoties uz to, pēdējo gadu laikā Latvija ir šajā jomā strauji attīstījusies. Tomēr Latvija arī mācīties no Ziemeļvalstīm, jo šajās valstīs ir pierādījies, ka liels sabiedrības spiediens var ietekmēt izmaiņas likumā. Ja nākotnē vēlamies redzēt pozitīvas izmaiņas mūsu valstī, ir jāmācās un jārod vienotība sabiedrībā, tieši dzīvnieku tiesību jautājumā.

---

¹³ <http://dzivniekusos1.webnode.com/noder%C4%ABgi/patversmes/>

¹⁴ <http://dzivniekusos1.webnode.com/dz%C4%ABvnieku%20aizsardz%C4%ABba/latvij%C4%81/>

2.DZĪVNIEKU TIESĪBAS

2.1.Kas ir dzīvnieku tiesības?

Par dzīvnieku tiesībām sauc pieeju dzīvnieku aizstāvības ētikā, kuras pamatā ir uzskats, ka dzīvnieku pamatintereses būtu jāuztver tikpat nopietni kā līdzīgas cilvēku intereses.

Dzīvnieku tiesību aizstāvji pārstāv atšķirīgas filosofiskas pieejas, taču tos vieno uzskats, ka justspējīgas būtnes vairs nedrīkst uztvert kā īpašumu – izmantot pārtikā, apģērbam, kā izklaides vai eksperimentu objektus un tamlīdzīgi. Lai cik humāni tas nenotiktu – dzīvniekus būtu jāuztver kā personas.¹⁵ Parasti to pamato norādot uz dzīvnieku izziņas spēju, emociju un savstarpējo attiecību daudzveidību, kā arī spēju piedzīvot fizisku vai emocionālu labpatiku un ciešanas.¹⁶

Tāpēc tiek norādīts, ka pārējo sugu diskriminācija jeb sudzisms ir netaisnīgs un nav nošķirams no citām diskriminācijas formām – rasisma, seksisma un homofobijas.¹⁷

Sabiedrībā dzīvnieku tiesību ideju mēdz pārprast – daļa cilvēku uzskata, ka dzīvnieku tiesību aizstāvji grib, lai dzīvniekiem būtu visas uz cilvēkiem attiecinātās tiesības. Taču neviens no pazīstamākajiem dzīvnieku tiesību teorētiķiem neuzskata, ka dzīvniekiem būtu jāpiešķir, piemēram, vēlēšanu tiesības. Pēc viņu domām dzīvniekiem jāpiešķir pamattiesības – tiesības uz dzīvību, brīvību un tiesības nebūt par kāda īpašumu.¹⁸

Diskusijās par dzīvnieku tiesībām pazīstamākās ir divas pieejas : utilitārisma pieeja un tiesību pieeja. Abu pieeju atšķirības atspoguļo nošķirumu filosofijā starp divu tipu ētikas teorijām – kas kādas rīcības pieņemamību vērtē pēc rīcības sekām un teorijām, kas rīcības

---

¹⁵ "'Personhood' Redefined: Animal Rights Strategy Gets at the Essence of Being Human", Association of American Medical Colleges, retrieved July 12, 2006; Taylor, Angus. *Animals and Ethics: An Overview of the Philosophical Debate*, Broadview Press, May 2003

¹⁶ <http://www.britannica.com/topic/animal-rights>

¹⁷ Singers P. *Dzīvnieku atbrīvošana* // Kentauri XXI. 2001. Nr.25., 99. lpp.; Rīgens T. *Dzīvnieku tiesību aizstāvība // Cilvēka — dzīvnieka attiecības: to kultūrvēsturiskie, kognitīvie un ētiskie aspekti*, LU Vēstures — filozofijas fakultāte, Praktiskās filozofijas katedra, 2003., 115. lpp; Francione, Gary. *Introduction to Animal Rights, Your child or the dog?*, Philadelphia: Temple University Press, 2000, 29.lpp

¹⁸ Francione, Gary. *Introduction to Animal Rights, Your child or the dog?*, Philadelphia: Temple University Press, 2000, 31.lpp

pieņemamību vērtē pašu par sevi. Piemēram, seku ētikas piekritējs varētu norādīt, ka melošana nav pieļaujama, ja tā kādam kaitē, savukārt deontoloģiskās ētikas piekritējs norādītu, ka melošana ir neētiska jebkurā gadījumā.

Utilitārisma pieeja (pārstāv Pīters Singers (Peter Singer) Prinstonas universitātes bioētikas profesors): Singers kā utilitārists neatbalsta “dabisko tiesību” ideju un tāpēc arī nenorāda, ka dzīvniekiem tādas būtu. Taču viņš uzskata, ka tad, kad apsveram kādas rīcības sekas, lai izlemtu, vai rīcība ir atbalstāma, vai nē, dzīvnieku intereses (it īpaši intereses izvairīties no ciešanām) būtu jāuztver tikpat nopietni, kā tādas pašas cilvēku intereses. Viņaprāt, vienlīdzības princips ir jāattiecina ne vien uz cilvēkiem, bet arī uz pārējo sugu dzīvniekiem. Ja viena indivīda ciešanas ir tikpat lielas kā cita indivīda, neskatoties, vai tas ir cilvēks vai citas sugas dzīvnieks, nav morāli pamatota iemesla uzskatīt viena intereses par svarīgākām nekā otra. Ja šāda vienlīdzība netiek īstenota, var runāt par sudzismu – diskrimināciju sugu atšķirības dēļ.¹⁹ Pēc Singera domām, nav būtiski cik attīstītas ir kādas būtnes prāta spējas, lai uz to attiecinātu vienlīdzības principu.

Tiesību pieeja (pārstāv Toms Rīgens (Tom Regan) Ziemeļkarolīnas Štata universitātes emeritētais filosofijas profesors) : Rīgena deontoloģiskās pieejas pamatā nav rīcības seku izsvēršana. Viņš uzskata, ka vairums dzīvnieku ko cilvēki izmanto, ir “dzīves subjekti” (“subjects-of-a-life”) jeb “dzīves pārdzīvojuma subjekti”²⁰, kam šī iemesla dēļ ir morālas tiesības, kuras nedrīkstam ignorēt. Par dzīves subjektiem viņš uzskata visas būtnes, kas pieredz pasauli un var gan ciest, gan baudīt.

Viņš norāda, ka tā kā cilvēku morālās tiesības ir balstītas tiem piemītošajās izziņas spējās un tā kā šādas spējas ir vismaz daļai citu sugu dzīvnieku, tad šiem dzīvniekiem būtu jābūt tādām pašām morālajām tiesībām kā cilvēkiem. Kaut arī tikai cilvēki spēj rīkoties morāli (apzināties savas rīcības sekas un uzņemties atbildību) daļa cilvēku, piemēram, zīdaiņi tomēr

---

¹⁹ Singer, Peter. *Animal Liberation*. Second edition, New York Review/Routledge, 1990

²⁰ Rīgens T. Dzīvnieku tiesību aizstāvība // Cilvēka — dzīvnieka attiecības: to kultūrvēsturiskie, kognitīvie un ētiskie aspekti, LU Vēstures — filozofijas fakultāte, Praktiskās filozofijas katedra, 2003., 117. lpp

to nespēj. Tomēr zīdaiņu intereses tāpēc vien nekļūst morāli mazāk nozīmīgas. Tad kāpēc to neattiecināt uz dzīvniekiem?²¹

Pēc Rīgena domām, dzīvniekiem kā dzīves subjektiem piemīt pašvērtība (inherent value), tāpēc tos nedrīkstam izmantot kā līdzekļus cilvēku interešu apmierināšanai. Viņaprāt, tiesību teorija nav attiecināma uz visiem dzīvniekiem, bet tikai uz tiem, kas uzskatāmi par dzīves subjektiem. Par tādiem uzskatāmi vismaz visi normāli attīstīti zīdītāji, kas sasnieguši viena gada vecumu.²²

Atšķirībā no Singera, kurš par būtiskāko uzskata izturēšanās pret dzīvniekiem uzlabošanu un pieļauj, ka dzīvnieku izmantošana atsevišķos gadījumos var būt attaisnojama, pēc Rīgena domām, pret dzīvniekiem jāizturas kā pret personām. Viņš attiecina uz dzīvniekiem kantisko ideālu (ko Kants attiecināja tikai uz cilvēkiem)- ka pret tiem nekādā gadījumā nedrīkstam izturēties kā pret līdzekļiem kādu mērķu īstenošanai.

Rīgens uzskata, ka “dzīvnieku tiesību aizsardzības kustība ietilpst cilvēku tiesību aizsardzības kustībā” – viņš raksta, ka tās esot “austas no tās pašas morāles dzīpariem”.²³

Abolicionisma pieeja (atbalsta Gerijs Frensione (Gary Francione) Ratgersas universitātes jurisprudences un filosofijas profesors) : Frensiones piedāvātā abolicionisma pieeja uzsver neieciešamību pārtraukt jebkāda veida dzīvnieku ekspluatāciju. Tā lielā mērā līdzinās Rīgena tiesību teorijai, tomēr nav tik komplicēta. Tāpat kā Singers arī Frensione īpašu uzmanību pievērš dzīvnieku spējai just. Viņaprāt, justspēja ir vienīgais, kas dzīvniekam nepieciešams, lai mums būtu pienākums uzskatīt tā intereses par morāli nozīmīgām.

Pēc Frensiones domām, dzīvnieku tiesības ievērot mums liedz fakts, ka dzīvnieki ir cilvēku īpašums. Tā kā īpašnieka tiesības gandrīz vienmēr tiek uzskatītas par svarīgākām nekā īpašuma intereses, tad dzīvnieku interešu ievērošana praktiski nav iespējama, kamēr tie ir

---

²¹ Rīgens T. Dzīvnieku tiesību aizstāvība // Cilvēka — dzīvnieka attiecības: to kultūrvēsturiskie, kognitīvie un ētiskie aspekti, LU Vēstures — filozofijas fakultāte, Praktiskās filozofijas katedra, 2003., 113. lpp.

²² Rīgens T. Dzīvnieku tiesību aizstāvība // Cilvēka — dzīvnieka attiecības: to kultūrvēsturiskie, kognitīvie un ētiskie aspekti, LU Vēstures — filozofijas fakultāte, Praktiskās filozofijas katedra, 2003., 115. lpp.

²³ Rīgens T. Dzīvnieku tiesību aizstāvība // Cilvēka — dzīvnieka attiecības: to kultūrvēsturiskie, kognitīvie un ētiskie aspekti, LU Vēstures — filozofijas fakultāte, Praktiskās filozofijas katedra, 2003., 119. lpp.

cilvēku īpašums. Viņaprāt, lai dzīvnieku intereses tiktu ievērotas, tiem jāpiešķir tikai vienas pamattiesības – tiesības nebūt par kāda īpašumu.

Pašreizējo cilvēku attieksmi pret dzīvniekiem Frensione dēvē par “morālo šizofrēniju”. Viņš norāda, ka šajā attieksmē pastāv dubultstandarts – daļu dzīvnieku (piemēram, kaķus un suņus) mēs mēdzam uzskatīt par saviem draugiem un respektējam tos kā personības, savukārt citus (piemēram, cūkas un vistas) bez sirdsapziņas pārmetumiem nogalinām un to ķermeņus lietojam pārtikā. Viņaprāt, šāda divdaļīga attieksme ir neloģiska.

Gerijs Frensione ir izveidojis sešus dzīvnieku tiesību abolicionisma pieejas principus :

1. Dzīvnieku tiesību aizstāvji uzskata, ka visām būtnēm, kas spēj just – gan cilvēkiem, gan citām sugām ir jābūt vismaz vienām tiesībām : tiesībām nebūt par kāda īpašumu.
2. Atzīstot šīs tiesības, mums ir pienākums pārtraukt dzīvnieku institucionalizētu izmantošanu, nevis tikai to mainīt – jo tās ietvaros dzīvnieki tiek uzskatīti par cilvēka īpašumu.
3. Gluži tāpat kā mēs neatbalstām rasismu, seksismu, homofobiju un citus diskriminācijas veidus, mēs neatbalstām arī sudzismu – sugu diskrimināciju. Tas, ka pret kādu sajūtošu būtni izturamies radikāli atšķirīgi tikai tāpēc, ka tā pārstāv nevis cilvēku sugu, bet kādu citu, ir tikpat nepamatoti kā diskriminēt kādu citas rases, dzimuma vai seksuālās orientācijas dēļ.
4. Mēs saprotam, ka dzīvnieku kā īpašuma statuss netiks atcelts vienas nakts laikā, tomēr atbalstīsim tikai tos pasākumus un nostājas, kas īpaši uzsver vajadzību pārtraukt dzīvnieku ekspluatāciju. Mēs neatbalstīsim tādus centienus, kas tiecas itkā “uzlabot” dzīvnieku izmantošanas apstākļus. Mēs noraidām jebkurus pasākumus, kas popularizē seksismu, rasismu, homofobiju vai citus diskriminācijas veidus pret cilvēkiem.
5. Mēs uzskatām, ka nozīmīgākā rīcība, kas tuvina dzīvnieku ekspluatācijas pārtraukšanu, ir vegānisma izvēle un citu izglītošana par vegānismu. Vegānisms ir abolicionisma jeb uzskata, ka dzīvnieku izmantošanu ir jāpārtrauc, izpausme ikdienas dzīvē un atteikšanās lietot gaļu, olas, piena produktus, kā arī, piemēram, ādas un kažokādas izstrādājumus.

6. Nevardarbības principu mēs uzskatām par dzīvnieku tiesību kustības pamatprincipu.²⁴

2.2. Dzīvnieku tiesības mūsdienās

Cilvēce ik dienas izmanto miljoniem dzīvnieku pārtikas ražošanā, kažokādu industrijā un zinātniskos eksperimentos. Dzīvnieki tiek turēti arvien industrializētākos apstākļos un pakļauti stresa pilnam dzīvesveidam un sāpīgām procedūrām. Cilvēku morālās un ētiskās attiecības ar dzīvniekiem joprojām ir filozofijas, psiholoģijas un juridisko diskusiju objekts.

Attiecībās „cilvēks - cilvēks” morāle un ētika ir svarīgākais aspekts – nevienu nedrīkst aizskart vai diskriminēt rases, dzimuma, seksuālās orientācijas vai citu morāli nebūtisku īpašību dēļ, svarīgākais ir cilvēka morālās un ētiskās vērtības.

Savukārt attiecībās „dzīvnieks - cilvēks”, gluži pretēji, visbiežāk dominē materiālais aspekts: cūkas vērtību nosaka tās gaļas kvalitāte un daudzums, vistu vērtē pēc izdēto olu skaita, ūdēli – pēc kažoka piemērotības apģērba vai cita izstrādājuma izgatavošanai. Vienlaikus suņus cilvēki vērtē augstāk nekā, piemēram, vistas – to nosaka arhetipiskās emocijas par suni kā cilvēka četrkājaino draugu un pavadoni.

Taču no dzīvnieku tiesību viedokļa ikviens dzīvnieks ir uzskatāms par indivīdu, nevis līdzekli vai instrumentu, lai apmierinātu cilvēku vajadzības. Zinātniskie pētījumi ir pierādījuši, ka dzīvnieki tāpat kā cilvēki spēj izziņāt apkārtējo vidi, just sāpes, bēdas, bailes, prieku un pieķeršanos. Tātad tiem piemīt visas tās pašas īpašības, ar kurām raksturo cilvēku kā saprātīgu būtni, kas apzinās pats sevi un savu vietu fiziskajā un garīgajā visumā.

Tādēļ dzīvnieku primārās tiesības – būt dzīvam, netikt pakļautam ciešanām, drīkstēt dzīvot atbilstoši savām vajadzībām -, nedrīkst tikt pārkāptas cilvēku sekundāro interešu – ērtību, izklaides un modes – dēļ.

---

²⁴ <http://www.abolitionistapproach.com/about/the-six-principles-of-the-abolitionist-approach-to-animal-rights/#.Vx4HXtR97cs>

Ik gadu Eiropā tiek nogalināti vairāk kā 20 miljoni kažokzvēru. Tie visu mūžu tiek turēti mazos būros, kur tiem ir niecīgas iespējas izkustēties un izpaust savu dabisko uzvedību, piemēram, kāpelēt, peldēt vai rakt alas. Standarta kažokzvēru būris ir mazāks par vienu kvadrātmetru, lai gan brīvā dabā ūdeles, lapsas un citi dzīvnieki, ko audzē kažokādu ieguvei, ir ļoti aktīvi un mēro pat simtiem kilometru lielus attālumus.

Ierobežoti un stresa pilni apstākļi noved pie apātiskas un nenormālas uzvedības, piemēram, pašsakošanās, kanibālisma un vienveidīgām kustībām. Kažokzvēri tiek nogalināti 6 – 8 mēnešu vecumā ar elektrību vai gāzi.

Daudzas ES valstis jau ir pakāpeniski samazinājušas kažokādu ražošanu, piemēram, kažokādu ražošana ir pārtraukta Austrijā, Horvātijā, Šveicē un Lielbritānijā. Tāpat arī Dānija, Vācija, Itālija, Zviedrija un Nīderlande ir spērušas soli pretī kažokādu ražošanas pārtraukšanai.

Eiropas Savienībā ir noteiktas prasības minimālajiem kažokzvēru būru izmēriem un šo dzīvnieku labturībai. Diemžēl Latvija, pamatojot ar ražotāju ekonomiskajām interesēm, plāno no šīm prasībām atkāpties.

Katru gadu miljoniem dzīvnieku tiek izmantoti eksperimentos. Dzīvnieki tiek indēti, turēti badā, slāpēs un miega trūkumā, tiek inficēti ar slimībām, ievainoti, apstaroti un pakļauti kairinošu vielu iedarbībai. Turklāt eksperimentu dzīvnieki tiek turēti šauros, mazos būros, kur viņiem nav ne mazākās iespējas izrādīt savu dabisko uzvedību.

Neskaitāmi izmēģinājumi ar dzīvniekiem tiek veikti sekundāru iemeslu dēļ, piemēram, kosmētikas un ķīmikāliju testi. Arī daudzi medicīnas izmēģinājumi nemaz nav nepieciešami, piemēram, ir vairāki pētījumi, kas jau iepriekš veikti, taču to rezultāti nav publiskoti konkurences dēļ. Daudzus izmēģinājumus uz dzīvniekiem var aizstāt ar alternatīvām metodēm, izmantojot audu kultūras un datormodeļus. Turklāt rezultāti, kas iegūti no dzīvnieku eksperimentiem, bieži vien nav derīgi cilvēku fizioloģisko, anatomisko un strukturālo atšķirību dēļ.

Dzīvnieku izmantošana cirkos, ceļojošos zvēru dārzos un izrādēs izraisa dzīvniekiem stresu un ciešanas un tai nav nekādas vērtības skatītājiem. Fakts, ka cirku dzīvnieku apmācības un transportēšanas metodes, kaut arī ir likumīgas, izraisa sāpes vai stresu un bieži vien ilgstošu

kaitējumu, ir nenoliedzams. Veciem cirku dzīvniekiem bieži vien tiek novērotas nopietnas novirzes no dabiskās uzvedības, kas apliecina, ka viņi ilglaicīgi cietuši no stresa vai satraukuma.

Cirki, kas savās izrādēs iekļauj dzīvnieku uzstāšanos, ir agrāko laiku palieka - to laiku, kad bija atļautas lāču izrādes un gaiļu cīņas, kad līdzjūtība pret kādu dzīvnieku tika uztverta ar aizdomām. Cirki ne tikai dzīvniekiem uzspiež nedabisku dzīvi, tie degradē un pazemo dzīvniekus. Cirki ir novecojusi parādība laikā, kad vairāk nekā jebkad agrāk ir vajadzīga savvaļas dzīvnieku aizsardzība un pasargāšana no izmiršanas.

Cilvēka attieksme pret dabu izveidojas bērnībā, līdz ar to šajā gadījumā sabiedrībai ir izvēles iespēja nākotnes paaudžu labā. Vai mēs dzīvniekus redzam kā dīvaiņus mūsu izklaidei, vai arī mēs pieņemsim, ka savvaļas daba ir daļa no sarežģītas sistēmas, kurai piederam arī mēs? Cirki to nevar iemācīt, patiesībā tie ir pilnīgi pretēji šai koncepcijai.

Sarežģīts un diskutējams ir arī jautājums par zooloģisko dārzu lomu mūsdienu sabiedrībā. Nav noliedzams, ka zooloģiskie dārzi ir devuši un dod milzīgu ieguldījumu izmirstošo sugu saglabāšanā un sabiedrības izglītošanā par savvaļas dabu, taču tikpat neapstrīdams ir arī fakts, ka daudzi zvērudārzi savā attīstībā nav tikuši tālāk par Viktorijas laika zvērnīcām, dzīvnieki tajos tiek turēti pilnīgi nepiemērotos apstākļos un to ieguldījums sugu aizsardzībā un zināšanu par dzīvniekiem vairošanā ir drīzāk ar mīnusa zīmi.²⁵

Mūsdienu dzīvnieku tiesību izpratne un dzīvnieku aizsardzības izpratne balstās uz pieciem galvenajiem pamatprincipiem, jeb Piecām brīvībām, kas jānodrošina dzīvniekam :

- 1) Brīvība no slāpēm, izsalkuma un nepietiekama uztura, nodrošinot pastāvīgu pieeju svaigam ūdenim un barībai, kura uztur veselību un spēku.
- 2) Brīvība no diskomforta, nodrošinot atbilstošu vidi, ieskaitot pajumti un ērtu atpūtas zonu.

---

²⁵ <http://www.dzd.lv/dzivnieku-aizsardziba/>

- 3) Brīvība no sāpēm, ievainojumiem un slimībām, tās novēršot, vai ātri diagnosticējot un ārstējot.
- 4) Brīvība normālas uzvedības izpaušmei, nodrošinot pietiekamu telpu, atbilstošu aprīkojuma un sugas brāļu sabiedrību.
- 5) Brīvība no bailēm un spriedzes, nodrošinot apstākļus un rīcību, lai izvairītos no garīgām ciešanām.²⁶

Tā kā nav pamata uzskatīt, ka dzīvniekiem nepienākas morālais statuss un morālajam statusam nav pieļaujama gradācija, tad ir pamats uzskatīt, ka nākamais solis pēc dzīvnieka morālā statusa atzīšanas ir savu ēšanas paradumu maiņa, tas ir dzīvnieku nelietošana pārtikā, jo, ja dzīvniekiem ir morālais statuss, tad ēst dzīvniekus ir morāles pārkāpums tikpat lielā mērā, cik liels morāles pārkāpums ir ēst cilvēkus.

Visticamāk daudzi cilvēki par to, kāpēc viņi ēd gaļu, nedomā nemaz vai arī par to cenšas nedomāt, lai netiktu apdraudēts viņu miers un komforts. Un racionāli pamatotu argumentu, kāpēc cilvēki ēd dzīvniekus, parasti vienkārši nav. Par to, cik pretrunīga ir cilvēku attieksme pret dzīvniekiem un to ciešanām, kad šīs ciešanas nonāk viņu uzmanības lokā, liecina ironiskas piezīmes laikrakstos. „Kāda protesta laikā ASV, kas bijis vērstas pret nežēlīgu attieksmi pret dzīvniekiem, protestētāji starpbrīžos, kad necīnījās ar policiju, kāri notiesāja karstas gaļas rullīšus.” Šādi absurdi gadījumi, manuprāt, liecina par cilvēku neskaidro attieksmi pret dzīvniekiem. Cilvēki bieži neredz sakarību starp gaļas ēšanu un dzīvniekiem.

Viens no iemesliem, kāpēc šādi pretrunīgi atgadījumi notiek, ir cilvēku deformētā izpratne par dzīvniekiem. Dzīvnieks mūsu kultūrā tiek skatīts kā simbolisks tēls, kurš iemieso kādas cilvēciskas īpašības. Par to, manuprāt, liecina neskaitāmas pasakas, multiplikācijas filmas un reklāmas, kurās dzīvnieki runā, smaida un dara daudz citas cilvēciskas darbības. Par

---

²⁶ Farm Animal Welfare Council - 5 Freedoms

sāpēm, mocībām un šausmām, ko patiesībā pārdzīvo šie dzīvnieki, nekas neliecina, un, iespējams, tāpēc cilvēki savos ēšanas paradumos nesaskata neko sliktu un nosodāmu.

Cilvēka evolūcijas vēsture liecina, ka cilvēks vienmēr ir bijis gaļēdājs un ka gaļas ēšana cilvēkam, šķiet, ir dabiska. Gaļas neēšana un pārtikšana tikai no augu valsts produktiem ir kā šādas “dabiskās kārtības” izjaukšana. Šāda pārliecība ir dziļi iesakņojusies cilvēku prātos, jo ir grūti pieņemt, ka vecās tradīcijās varētu būt kaut kas nepareizs vai slikts. Manuprāt, nošķīrums dabisks vai nedabisks ir visai relatīvs, jo cilvēki un daudzas citas dzīvās būtnes adaptējas – pielāgojas videi, un tādējādi ir problemātiski noteikt, kāds stāvoklis ir dabisks un kāds nedabisks, jo tas mainās, bet, ja mēģina noteikt, kas cilvēks ir bijis, piemēram, pēdējo pāris tūkstošu gadu laikā, tad cilvēks nepārprotami ir gaļēdājs.

Mūsdienu apstākļos daudzi instinkti un maņas vairs nav vajadzīgi, jo cilvēki ir radījuši vidi, kurā bez tiem var iztikt. Un šajos apstākļos dzīvnieku lietošana pārtikā arī ir viena no lietām, bez kuras ir iespējams iztikt. Mūsdienu apstākļos cilvēkam ir pieejami gandrīz visi uz zemeslodes sastopamie augi, kas aizstāj vielas, ko cilvēki iegūst no gaļas produktiem. Tāpēc nav pamata argumentiem, ka bez gaļas cilvēki nevar izdzīvot. Šis jautājums, protams, ir diskutējams un vairāk attiecas uz veselības, kā uz ētikas sfēru, bet ir skaidrs, ka cilvēka pilnvērtīgai funkcionēšanai gaļa nav neaizstājams produkts.

Daudz problemātiskāks ir jautājums, kāpēc gan cilvēkam vajadzētu mainīt savu attieksmi pret gaļas lietošanu uzturā, jo pašai gaļai it kā nav nekādas vainas. Gaļa nenoliedzami ir ļoti garšīga un barojoša. Tāds arī bieži vien ir arguments, ko lieto cilvēki, kad viņiem jautā, kāpēc viņi ēd gaļu. Protams, ir iespējams atrast daudzus argumentus, kāpēc gaļa ir neveselīga un kaitīga cilvēka organismam, bet tas atkal attiecas uz veselības sfēru. Tātad problēma, kas skar ētikas un morāles sfēru, ir veids, kādā gaļa tiek iegūta, un ir skaidrs, ka gaļu var iegūt, tikai nogalinot vai sakropļojot kādu dzīvu būtni. Izlemjot, vai ir morāli nosodāmi nogalināt, sakropļot dzīvniekus, ir jāņem vērā kritēriji, kas padara kaut ko par morāles subjektu. Tā kā dzīvnieki atbilst visiem kritērijiem, kuri padara cilvēkus par morāles subjektiem – dzīvnieki jūt sāpes un ir spējīgi pārdzīvot dažādus citus psihiskus stāvokļus (prieku, bēdas u.c.), kā arī, ja gribam, lai paliek spēkā cilvēka morāles pamatprincipi un

morāles konsekvents, racionāls pamatojums, tad ir pamats argumentiem par labu veģetārismam.²⁷

2.3. Dzīvnieku tiesības Norvēģijā

2.3.1. Dzīvnieku juridiskais statuss

Norvēģija nav Eiropas Kopienas dalībvalsts. Atšķirībā no dzīvniekiem Eiropas Kopienā, Norvēģijas dzīvnieki nav ieguvuši juridisko statusu kā "dzīvas būtnes".

Mūsdienu Norvēģijas likumdošanā dzīvnieku juridiskais statuss tiek definēts kā īpašums vai kā daļa no dabas. Tomēr 2003. gadā, Parlaments nolēma, ka pārskatītajā Animal Welfare Act jābalstās uz pieņēmumu, ka katram dzīvniekam ir vērtība kā atsevišķam indivīdam. Vēl nav zināms, vai šīs izmaiņas praktiski ietekmēs dzīvnieku tiesisko aizsardzību. Pat tad, ja dzīvnieki tiek uzskatīti par personām ar patieso vērtību, tie joprojām būs kā īpašums vai tiks uzskatīti par daļu no dabas, joprojām pakļaujot to ekonomiskai ekspluatācijai. Iespējams, ka dzīvnieku patiesā vērtība tiks zemu vērtēta, tāpēc pastāv iespēja, ka dzīvnieku intereses var tikt likumīgi apdraudētas konfliktos ar cilvēkiem. Tomēr juridiska atzīšanā īstai vērtībai-indivīdam, ir solis virzienā uz personīgu autonomiju dzīvniekiem

Nav skaidrs, vai Norvēģijā, dzīvniekam piemīt juridiskās tiesības, jo Dzīvnieku labturības akts atstāj šo jautājumu atvērtu. Bet, tā kā īpašumam vai dabai nepiemīt tiesības, ir pieņemts, ka Animal Welfare Act aizsargā dzīvniekus, cilvēka interesēs uz dzīvnieku labturību.

---

²⁷ <http://www.zalabriviba.lv/dzivesveids/ekofilosofija/dzivnieki-morale-esana/>; Cilvēka – dzīvnieka attiecības: to kultūrvēsturiskie, kognitīvie un ētiskie aspekti (tekstu krājums), LU Vēstures – filozofijas fakultāte, Praktiskās filozofijas katedra, 2003

Ja tā ir taisnība, tad Dzīvnieku labturības akts neeksistē dzīvnieku dēļ, bet cilvēku dēļ. Šo pieņēmumu par smieklīgu atzīst daudzi, tāpēc 2003. gadā Parlaments nolēma, ka dzīvnieku tiesības ir precīzi jādefinē. Tas joprojām nav zināms, vai tas nozīmē, ka dzīvnieki tiks aizsargāti tikai netieši, cilvēku interesēs, vai patstāvīgi, kā juridiski atzītas personas.

Dzīvniekam Norvēģijā nav stāvokļa sabiedrībā, bet dzīvnieku labturības organizācijas vai privātpersonas var pārstāvēt tos savā vārdā.

2.3.2. Dzīvnieku labturības likums un starptautiskie līgumi

Tādēļ, ka Norvēģijas Konstitūcija sevī neietver dzīvnieku tiesības un intereses, likumi, kurus pieņēmis Parlaments ir augstākais tiesību avots dzīvnieku labturības jomā. Līdz ar to Dzīvnieku labturības likums ir pats galvenais dokuments, un sevī ietver dzīvus zīdītājus, putnus, zivis, vārdes, krupjus, salamandras un vēžveidīgos. Tas nosaka vispārīgus noteikumus par audzēšanu, turēšanu un dzīvnieku nonāvēšanu. Likuma pārkāpšana ir krimināli sodāma, un varas iestādēm ir uzdots kontrolēt, ka tiek izpildīti dotie nosacījumi.

Dzīvnieku labturības likums garantē dzīvniekiem Minimālo labklājību. Galvenais likuma princips ir aizliegt radīt dzīvniekiem "nevajadzīgas ciešanas". Saskaņā ar komentāriem dzīvnieku labturības likuma izveidošanas laikā, dzīvnieku ciešanas var būt "nepieciešamas" ekonomiskā, ētiskā, praktiskā vai citu iemeslu dēļ.

Vispārīgie noteikumi dzīvnieku labturības likumā ir izrādījušies grūti piemērojami. Ne tikai noteikumi ir subjektīvi, tie var tikt apsāubīti arī tad, ja dzīvnieku ciešanas ir "nepieciešamas" cilvēkiem.

Dzīvnieku labturības likums nepiemin dzīvnieka dzīvības aizsargāšanu. Ne izmēģinājumos ar dzīvniekiem, ne arī lauksaimniecībā vai mājdzīvnieku turēšanā, nepastāv nekādi ierobežojumi īpašnieku tiesībām nogalināt dzīvnieku. Turpretī savvaļas dzīvnieku dzīvību aizsargā Savvaļas likums (Wildlife Act): Ir aizliegts nogalināt savvaļas dzīvnieku, izņemot noteiktos periodos, kad ir atļautas medības un ķeršana ar lamatām. Savvaļas "kaitēkļu dzīvnieki (grauzēji)" un zivis nav iekļauti sezonu ierobežojumos, un tos drīkst nogalināt visu gadu.

Sakarā ar divpusēju līgumu starp Norvēģiju un Eiropas Kopienu, lielākā daļa no Eiropas Kopienas dzīvnieku likuma ir saistošs arī Norvēģijai. Tā kā Eiropas Kopienas dzīvnieku likums galvenokārt tiek piemērots kā obligātās direktīvas, ir iespējams iekšēji ieviest stingrākus noteikumus katrā valstī. Norvēģija, atsevišķās insancēs ir izmatojusi šo iespēju.

Norvēģija ir Eiropas Padomes dalībvalsts, un ir ratificējusi Eiropas Padomes konvencijas par dzīvnieku labturību. Daudzas Norvēģijas regulas par lauksaimniecības dzīvnieku labturību, pamatojas uz Eiropas Padomes ieteikumiem. Tomēr ne visi ieteikumi ir īstenoti.

2.3.3.Kontroles sistēmas un reakcijas uz pārkāpumiem

Vairākām atsevišķām kontroles iestādēm ir uzdots kontrolēt atbilstību dzīvnieku labturības aktam:

Vivisekcijas jomā Norvēģijas Dzīvnieku pētniecības iestāde(Norwegian Animal Research Authority) ir atbildīga par dzīvnieku eksperimentu iestāžu pārraudzību,apstiprinot vai noraidot pieteikumus par izmēģinājumiem ar dzīvniekiem. Tomēr iestāde var deleģēt pilnvaras personai, kas atbild par izmēģinājumiem ar dzīvniekiem katrā pētījumā laboratorijā. Tā rezultātā lielāko daļu no visiem vivisekcijas pieteikumiem Norvēģijā izskata viena persona, kura strādā noteiktajā iestādē, kurā plānots eksperiments ar dzīvniekiem.

Mājdzīvnieku un lopkopības jomu kontrolē vietējā dzīvnieku labturības komiteja(Animal Welfare Committees) kuru ievēl reģionālaisPārtikas un veterinārais dienests (Food Safety Authorites). Komitejas sastāv no vienkāršiem cilvēkiem, parasti 3-5 personām, kuriem asistē veterinārs no PVD. Sistēma tiek asi kritizēta par savu neefektivitāti un neprofesionālismu. Neskatoties uz ierosinājumiem no valdības, Parlaments ir nolēmis paturēt dzīvnieku labturības komitejas. PVD(The Food Safety Authority) kontrolē kautuves, dzīvnieku pārvadāšanu, un zināmā mērā lauksaimniecības, zooveikalus, zooloģiskos dārzus uc.

Fiziskās personas un uzņēmumi, kas pārkāpj dzīvnieku labturības likumu var tikt sodīti ar naudas sodu. Fiziskām personām var arī piespriest cietumsodu uz laiku līdz 3 gadiem. Bet parasti cietumsods tiek samazināts vai tiek piespriests naudas sods kombinācijā ar atliktu cietumsodu.

Pārkāpjot Dzīvnieku labturības likumu nopietni vai atkārtoti, var zaudēt tiesības turēt, apstrādāt, izmantot, tirgot, medīt un zvejot dzīvniekus. Vienas no tiesībām vai arī visas var atņemt uz noteiktu laiku vai uz visiem laikiem. Tas nav kā sodamērs; tas ir tikai piemērots, lai novērstu dzīvnieku ļaunprātīgu izmantošanu nākotnē. Sodamēru var piemērot gan fiziskām personām, gan uzņēmumiem, bet, cik man zināms tā nekad nav ticis piemērots uzņēmumiem. Cilvēki parasti zaudē tiesības turēt vai iegūt īpašumā dzīvniekus, tikai tad, ja tie ir vainīgi smagā nolaidībā, kas izraisa nāvi un ilglaicīgas ciešanas dzīvnieku grupai.

Piemēram, no 1989. vīrietis ilgā laika periodā bija atstājis novārtā savas 60 aitas. Aptuveni 30% no aitām gāja bojā no bada. Mīrušie dzīvnieki netika nodalīti, slimie dzīvnieki netiek pienācīgi aprūpēti. Cilvēkam tika piespriestas 60 dienu cietumsods un atņemtas tiesības turēt, iegūt īpašumā, apstrādāt, izmantot vai tirgot lopus uz 5 gadiem.

Ja PVD(Food Safety Authority) izdotie norādījumi netiek ievēroti, tad PVD var uzlikt naudas sodu, kas jāmaksā par katru dienu, kurā norādījumi netiek ievēroti. Šis noteikums tika ieviests 2004. gadā, un ir pārāgri teikt, vai tas tiks izmantots efektīvi.

Gadījumos, kad ir konstatēta slikta izturēšanās pret dzīvnieku policija vai vietējā Dzīvnieku Labturības Komiteja var konfiscēt dzīvnieku tā turētājam nekavējoties. Vietējās Dzīvnieku Labturības Komitejas var arī nolemt, ka dzīvnieks ir jāizņem no īpašnieka vai turētāja mājvietas pastāvīgai izmitināšanai jaunā mājvietā, to pārdot vai eitanizēt. Statistikas par sodamēriem un konkrētiem gadījumiem nav.

Ja dzīvnieku pētniecības iestādes pārkāpj dzīvnieku labturības likumu, Norvēģijas Dzīvnieku pētniecības Pārtraucošā iestāde (Norwegian Animal Research Authority) var atsaukt atļauju veikt eksperimentus ar dzīvniekiem. Iestāde var arī pārtraukt nelikumīgus izmēģinājumus ar dzīvniekiem, dzīvnieku eitanāziju. Līdz šim Iestāde ir ļoti negribīgi iesaistījusies un piespriedusi reālus sodus, par spīti regulāriem pārkāpumiem.

Norvēģijā audzē ūdeles un lapsas. 2003. gadā Parlaments deva zvērkopības nozarei 10 gadus, lai uzlabotu dzīvnieku labturību. Ja izklāstītie nosacījumi netiks izpildīti, valdība ir paziņojusi, ka zvērkopību var aizliegt. Taču piedāvātie nosacījumi ir diezgan neskaidri: Audzēšanas procesā jāpanāk, ka dzīvnieki mazāk baidās no cilvēkiem, un būriem jābūt nedaudz lielākiem nekā šobrīd.

Norvēģija attiecas uz Eiropas Kopienas transporta direktīvu, kas nav minimālā direktīva un līdz ar to izpilda tos pašus noteikumus kā visā Eiropā. Kaušanas process notiek pamatojoties uz regulu, kas atsaucas uz Eiropas Kopienas tiesību aktiem.

2.3.4. Dzīvnieki izglītībā un eksperimentiem

Dzīvnieku labturības likums nolemj, ka vivisekcija zinātnē ir likumīga. Tā ir atļauta ar nosacījumu, ka vivisekcijas mērķis ir atzīts Dzīvnieku labturības likumā.. Tā kā likumīgie mērķi un iemesli vivisekcijai ir definēti ļoti plaši, ir maz šķēršļu tās aizliegšanai. No otras puses, vivisekcijas izmantošana izglītības sfērā, ir aizliegta, ja vien tas ir "nepieciešams". Sekcijas un citu veidu dzīvnieku izmantošana nav ierobežota. Līdz ar to, dzīvniekus nogalina bez ierobežojumiem, lai galu galā tie nonāktu secēšanas klasēs.

Uz eksperimentiem ar dzīvniekiem attiecas arī regulas par dzīvnieku eksperimentiem. Regula tika pieņemta 1996. gadā, un neietver Aizvietošanu (Replacement), Samazināšanu (Reduction), Attīrīšanu (Refinement). Mērķis ir samazināt eksperimentu skaitu ar dzīvniekiem, dzīvnieku skaitu katrā veiktajā eksperimentā, un samazināt dzīvnieka sāpes un diskomfortu. 2003. gadā Parlaments nolēma, ka visiem dzīvnieku eksperimentiem Norvēģijā ir jābalstās uz šiem principiem, un ieteica Zemkopības ministrijai izvērtēt regulas par dzīvnieku eksperimentiem.

Norvēģijas Dzīvnieku pētniecības iestāde (The Norwegian Animal Research Authority), kas kontrolē visus dzīvnieku eksperimentus Norvēģijā, katru gadu izdod vairākus nosacījumus. Būdam vadošā organizācija šajā jomā, tās izdotie nosacījumi ir uzskatāmi tuvu likumam. Piemēram, 2002. gadā Iestāde pieņēma deklarāciju, kas praksē aizliedz izmantot dzīvus dzīvniekus monoklonālo antivielu ražošanā, un paziņojumu secinot, ka termins "sāpes"

izmēģinājumos ar dzīvniekiem ietver gan fiziskās, gan garīgās sāpes, stresu un bailes un risku no sāpēm.

Dzīvnieku labturības likums nosaka vispārēju aizliegumu visām dzīvnieku izstādēm, piemēram, zooloģiskajos dārzos un cirkos. Tomēr, dzīvnieki var tikt izstādīti ar speciālām atļaujām, un praksē pastāv aptuveni 20 zooloģiskie dārzi, un 3-8 ceļojošie cirki katru vasaru.

Parlaments arī nolēma, ka zooloģiskajiem dārziem jāpārtrauc dzīvnieku pavairošana, ja ir pārpalikums. Līdz ar to zooloģiskajiem dārziem ir jānodrošina, ka tie spēj saglabāt vai izmitināt visus dzīvniekus, kas pavairoti vai arī jāpārtrauc pavairošana.

2.3.5. Par mājdzīvnieku turēšanu

Dzīvnieku labturības likums nenosaka to, kādos apstākļos ir jātur mājdzīvnieki. Tā vietā, PVD ir izveidojis oficiālas rekomendācijas par turēšanu dažādām sugas: suņiem, kaķiem, trušiem, jūrascūciņām, smilšu pelēm, šinšillu, žurkām, pelēm, putniem un zivīm.

Ieteikumi neuzliek likumiskus pienākumus mājdzīvnieku īpašniekiem, bet var kļūt par noderīgu pierādījumu nevērības vai dzīvnieku ļaunprātīgas izmantošanas gadījumos. Piemēram, ieteikumā par papagaiļiem teikts, ka putnus nedrīkst turēt būros, bet lielās putnu mājās, un ieteikums par suņiem nosaka, ka suņus nedrīkst apmācīt niknus.

Lai tirgotos ar dzīvniekiem, tai skaitā zooveikalos un patversmēs ir nepieciešama atļauja no reģionālās PVD. Ir regulējums, kas paredz minimālos standartus dzīvnieku labturībai patversmēs, bet nav līdzīgi noteikumi zooveikaliem. Zooveikali parasti pārdod dažādu sugu grauzējus, putnus un zivis. Kaķi un suņi tiek pārdoti tikai no atsevišķiem audzētājiem, neskatoties uz to, ka nav aizliegts tos pārdot zooveikalos.

Norvēģijā nav klaiņojošu suņu, taču ir nezināms skaits klaiņojošu kaķu. 2003. gadā Parlaments nolēma, ka visiem saimnieku kaķiem ir jābūt reģistrētiem, šī prasība vēl nav izpildīta

Dzīvnieku labturības likums nosaka, ka suņiem aizliegts : izmantot elektriskās kaklasiksnašas, ja suns netiek aktīvi apmācīts, ir aizliegts turēt suni pastāvīgi piesietu pavadā, kas

ī sāka par desmit metriem, ir aizliegts kastrēt suņus(izņēmumi tiek veikti), un ir aizliegts ķirurģiski izņemt suņa balsaites vai nogriezt asti vai ausis.

2003. gadā Parlaments pieņēma likumu par suņiem, kura mērķis ir samazināt problēmas ar tā saucamajiem bīstamajiem suņiem. Suņi, kuri ir ievainojuši cilvēku var tikt iemidzināti vēl vienkāršāk, nekā iepriekš. Likums arī dod atļauju policijai aizdomās turēto suni saņemt apcietinājumā. Regula ar likumu aizliedz atsevišķu suņu šķirņu importu, audzēšanu un glabāšanu.

Modernais dzīvnieku likums ir jaunums tiesisko aizsardzību jomā. Norvēģijas likumos dzīvnieki vēl nav atzīti par indivīdiem ar personiskajām interesēm dzīvē un labklājību. Daudzas sugas ir aizsargātas ar likumu, tomēr likumi ir nepilnīgi un likumu sastādītāji ir bez zināšanām par dzīvnieku labturību. Tomēr nesenie grozījumi liecina par uzlabotu tiesisko aizsardzību dzīvniekiem nākotnē.²⁸

2.4. Dzīvnieku tiesības Zviedrijā

Tā kā dzīvnieki tiek uzskatīti par objektiem vai cilvēka īpašumu, tie nav atzīti par juridiskām personām. Daudzu valstu likumos ir atrodami soda mēri vainīgajiem, kuri ir smagi piekāvusi vai citādi ievainojuši dzīvnieku, visbiežāk kāda cita mājdzīvnieku vai dzīvnieku, kurš tiek izmantots kāda specifiska darba veikšanai, piemēram nastu vilkšanai. Mazāk informēti cilvēki var apgalvot, ka viņu valsts likums uzliek sodu apar noziegumu pret dzīvnieku, bet patiesībā soda mēri tiek piespriesti par kāda īpašuma vai “mantas” bojāšanu. Tādējādi, šie

statūti atstāj dzīvnieka īpašnieku vai pāridarītāju brīvu no soda, jo nav aizliegts iznīcinātu savu īpašumu, pat, ja tas ir dzīvnieks, tad, ja netiek aizskartas cita cilvēka tiesības.

---

²⁸ <https://www.animallaw.info/article/norwegian-norwegian-animal-law-its-way-rightfulness-animals-0>

Likums, kurā dzīvnieks tiek uzskatīts par aizsardzības vērtu Zviedrijā tika izdots 1857.gadā, tas tika sasaistīts ar Krimināllikumu, pretēji mūsdienu Eiropas soda statūtiem, no sākuma tas piemēro sodu par ļaunprātīgu izturēšanos pret nebrīvē esošiem dzīvniekiem neatkarīgi no īpašuma aspektiem. Tikai 1907.gadā šim likumam pievieno medījamos dzīvnieki un dzīvniekus, ko izmanto izklaides jomā.

Gadu gaitā Zviedrijas likumdošanā ir notikušas daudzas izmaiņas

Atšķirībā no vecā likuma, kurā nodarījums kategorizēts kā nežēlība, jaunajā likumā ir atsevišķi izdalīta nežēlība pret dzīvnieku, kas padara to plaši piemērojamāku, gadījumos, kad tiek veikts pāridarījums dzīvniekam. Ir atsevišķi izdalīti: "Slikta apiešanās, nolaidība un pārstrādināšana", tā vietā, lai vienkārši lietotu terminu nežēlība.

Tas ir svarīgi, jo sagatavojot apsūdzību ir iespēja precīzi noteikt nodarījuma apmēru un sodu par to. Maksimālais ieslodzījuma termiņš pēc likuma, saskaņā ar Kriminālprocesa statūtiem ir divi gadi, bet Zviedrijas tiesa ne reizi nav piespriedusi lielāku soda mēru, kā astoņi mēneši cietumsoda. Parasti personas tiek sodītas naudas izteiksmē. Par noziegumu tiek atzīts: nolaidība ar nodomu nodarīt dzīvniekam ciešanas, pamatota vardarbība vai bezdarbība, gadījumos, kad tiek veikts noziegums pret dzīvnieku.

Noziegumus, kā arī nevērību (tai skaitā bezdarbību), var veikt ar nolūku vai rupjas neuzmanības dēļ. Tiek izdalītas trīs noziedzīgā nodarījuma pakāpes:

- 1) kaitīgs vai tiešs nodarījums;
- 2) netiešs nodarījums;
- 3) iespējamais nodarījums (latīņu valodā, "Dolus eventualis")

Kopumā pamatā pievēršas tam, ko cilvēks nedrīkst darīt, lai ierobežotu noteiktu uzvedību. Veidi, kādā šie aizliegumi tiek īstenoti katrā valstī ir atšķirīgi. Piemēram Lielbritānijā un Amerikas Savienotajās Valstīs, par pretlikumīgu uzvedību tiek uzskatītas: cīņas, saindēšana, sakropļošana, dzīvnieka pārstrādināšana, šaušana uz pasta baložiem, seksuāla vardarbība pret dzīvniekiem, stāļu un šķūņu dedzināšana, kuros tajā brīdī atrodas dzīvnieki, sabraukta dzīvnieka pamešana vai atstāšana uz ceļa. Kontinentālo tiesību aktu

ietekmē,tādas valstis kā Zviedrija, dod priekšroku abstraktu jēdzienu izmantošanā, tādējādi atstājot tiesas varā,noteikt,ārējos rāmjius sodamēru īstenošanai.

Zviedrijā, tāpat kā citās Skandināvijas valstīs (Norvēģija, Somija, Dānija un Islande),pastāv dzīvnieku labturības likums, kas nosaka faktiskos pieņemtos standartus dzīvnieku kopšanai. Zviedrijā likums saucas "The Animal Protection Act""Dzīvnieku aizsardzības akts "(APA). APA ir Zviedrijas jaunākais dzīvnieku labturības likums, tas pamatojas uz 1988.gadā un 1945.gadā izdotajiem likumiem. APA nav paredzēts izglītošanai; tas ir nozīmīgs instruments, kas nosaka standartus aprūpei un attieksmei pret dzīvniekiem.Likums ir pilnvarots piespriest sodamērus,jo APA ir iekļauts krimināllikumā.APA paplašina aizsardzību mājdzīvniekiem un lauksaimniecības dzīvniekiem, kā arī savvaļas dzīvniekiem,kuri tiek turēti nebrīvē (piemēram, briežiem ,kas paredzēti medībām vai lašiem audzēšanas baseinos.). APA nosaka standartus, kas attiecas uz pārtiku un ūdens apgādi, pareizu pajumti un uzraudzību, un nepieciešamo ārstēšanu pēc traumas vai slimības. Piemēram, ja slimības vai traumas veterinārā aprūpe tiek kavēta ,īpašnieks vai aizbildnis nenodrošina dzīvnieka atbilstošu veterināro ārstēšanu,persona ir sodāma pēc krimināllikuma. Šajā gadījumā, ja tas ir noticis personas nolaidības dēļ vai arī veterināra neprasmīgas ārstēšanas dēļ,ja tas ir sagādājis nepamatotas ciešanas dzīvniekam.Lai gan Zviedrija neatzīst jēdzienu "iemidzināti dzīvnieki"tāpat kā ASV, iepriekšminētās prasības no APA kalpo, lai novērstu dzīvnieku iemidzināšanu. Turklāt pastāv noteikumi, kas aizliedz dzīvnieku,kurš ir pārāk vājš ,lai stāvēt vai staigāt tikt transportētas uz kautuvi,ja tas vēl ir dzīvs. Ja dzīvnieks ir jāiemidzina tādēļ,ka tam nav sniegta nepieciešamā veterinārā palīdzība vai arī tāpēc,ka tam nav dota iespēja mirt humānā veidā,tad tā īpašnieks vai aizbildnis ir sodāms krimināli.Šādus gadījumus parasti atklāj ar anonīmu ziņotāju palīdzību vai arī ikgadējos dzīvnieku labturības inspekcijas reidos Katru gadu, ir pietiekami daudz šāda veida spriedumu, tādējādi parādot, kā APA nodrošina savu vietu Krimināllikumā,izpildot tā prasības.

2.5. Dzīvnieku tiesības Dānijā

Saskaņā ar Dānijas Dzīvnieku aizsardzības likumu, pret dzīvniekiem jāizturas uzmanīgi, pareizi un, cik labi vien iespējams tie ir jāaizsargā no sāpēm, ciešanām, bailēm, invaliditātes un liela diskomforta.

2.5.1. Dānijas Veterinārā un pārtikas pārvalde

Dānijas Veterinārā un pārtikas pārvalde (The Danish Veterinary and Food Administration) (DVFA) ir daļa no Vides un pārtikas ministrijas (Ministry of Environment and Food). DVFA ir atbildīga par pārtikas nekaitīgumu un veselīgumu no tīruma līdz galdam. Dānijas Veterinārā un pārtikas pārvalde ir atbildīga par dzīvnieku slimību profilaksi un kontroli Dānijā. Dzīvnieku slimību kontrole tiek veikta sakarā ar bažām par dzīvnieku labturību, lai novērstu infekcijas cilvēkiem un dzīvniekiem, pārtikas nekaitīguma un tirdzniecības interesēs.

2.5.2. Dzīvnieku slimību kontrole un novēršana.

Kā galvenā kompetentā veterinārā iestāde, Dānijas Veterinārā un pārtikas pārvalde (DVFA) atbild par dzīvnieku slimību kontroli un profilaksi Dānijā.

Dānijai ir gara vēsture intensīvu dzīvnieku produkcijas ražošanā, pārtikas ražošanā, dzīvnieku un dzīvnieku izcelsmes produktu tirdzniecībā. Samērīgi ar valsts lielumu un, salīdzinoši ar citām valstīm, ir diezgan augsts dzīvnieku audzēšanas līmenis, un pēdējo desmitgažu laikā ražošana ir palielinājusies.

Slimību kontroles programmas ir izstrādātas paralēli pieaugumam dzīvnieku audzēšanā, lai uzlabotu dzīvnieku veselību, dzīvnieku labturību un veselīgas pārtikas ražošanu.

Dzīvnieku slimību kontrole norit sakarā ar bažām par dzīvnieku labturību, lai novērstu infekcijas cilvēkiem un dzīvniekiem, un sakarā ar pārtikas nekaitīgumu un tirdzniecības interesēm. Plašā Dānijas dzīvnieku un dzīvnieku izcelsmes produktu tirdzniecība ir ļoti atkarīga no augstajiem veselības standartiem, kuri piemēroti dāņu lopiem.

DVFA mērķis ir pastāvīgi pielāgot tiesisko regulējumu slimību kontrolē attiecībā pret izmaiņām lauksaimniecības praksē. Veterinārās ārkārtas spējas pastāvīgi tiek uzlabotas, lai nodrošinātu ātru un efektīvu atbildi uz katru gadījumu par aizdomām saistībā ar mājlopu infekciozo slimību uzliesmojumiem.

Vides un pārtikas ministrija ir atbildīga par dzīvnieku labturības tiesību likumu Dānijā, tostarp ietverot ES tiesību aktu par dzīvnieku labturību. Primārā likumdošana ir Likums par dzīvnieku aizsardzību (Dyreværnsloven).

Vairākas dāņu dzīvnieku labturības prasības pārsniedz ES prasības dzīvnieku labturībā, piemēram daži noteikumi attiecībā uz cūkām, dējējvistām un liellopiem. Dažas prasības ir valsts izdotas, piemēram, par zirgu aizsardzību, jo ES likumdošanā par to nekas nav minēts.

2.5.3. Padomes un komitejas atbildības par dzīvnieku labturību

Dānijā par dzīvnieku labturību ir atbildīgas trīs padomes - dzīvnieku labturības padome, Dzīvnieku ētikas padome un Padomei atsevišķu dzīvnieku turēšanai (piemēram, eksotiskie dzīvnieki) tās ir izveidotas saskaņā ar Vides un pārtikas ministriju, pamatojoties uz dzīvnieku aizsardzības likumu.

Saskaņā ar Vides un pārtikas ministrijau jauno ES likumdošanu un projektus, kā arī ieteikumu projektus no Eiropas Padomes izskata Valsts komiteja. Šīs komitejas locekļi sastāv no lauksaimniecības organizācijām, ražotājiem, pētniecības institūtu pārstāvjiem, dzīvnieku labturības biedrībām un attiecīgajām ministrijām. Dalīborganizāciju pienākumos ietilpst informēt savus biedrus, kad tiek pieņemti jauni tiesību akti.

Atbildība par Dānijas dzīvnieku labturības kontroli ir Dānijas Veterinārā dienesta un pārtikas pārvaldes rokās, bet attiecībā uz dzīvnieku transportēšanu atbildīga ir policija.

Dānijas Veterinārā un pārtikas pārvalde ir vispārīgi atbildīga par dzīvnieku labturības noteikumu kontroles veikšanu lauku saimniecībās.

Ja tiek konstatētas neatbilstības, var tikt izteikts brīdinājums, piemērots administratīvs sods vai arī var tikt ziņots policijai.

Likums par dzīvnieku labturību paredz īpašus pienākumus visiem veterinārārstiem attiecībā uz dzīvnieku labturību. Likumā ir noteikts, ka smagi nodarījumi saistībā ar dzīvnieku labturību, ir sodāmi ar likumu, un tiek iesaistīta policija. Ja nodarījums nav nopietns, un, ja tas tiek labots, ziņošana policijai nav nepieciešama, bet ja nodarījumi, kas nav nopietni, netiek novērsta, tiek iesaistīta policija.

Par pārbažu rezultātiem tiek ziņots Dānijas veterinārā un pārtikas dienesta centrālajā birojā, kas ir atbildīgs par dzīvnieku labturības kontroles valsts ziņojumiem, ko pieprasa ES.

Dānijas Veterinārā un pārtikas pārvalde katru gadu publicē pārskatu, aprakstot labklājības kontroles rezultātus no fermām, kautuvēm un transportēšanas laikā. Ziņojumus var atrast Dānijas veterinārās un pārtikas pārvaldes mājas lapā.

Veterinārā darba grupa ir izveidota Veterinārā dienesta un pārtikas pārvaldes ietvaros. Šī darba grupa atbild par dzīvnieku labturību un izmantošanu veterinārmedicīnā. Piemēram, dzīvnieku labturības pārbaudes mājlopiem, pienācīgu dzīvnieku nogalināšanu saimniecībās.

2.5.4. Dānijā ir aizliegtas reliģiska rakstura dzīvnieku rituālās slepkavības

2014. gadā, neskatoties uz Islāma un Ebreju kopienas izteikumiem par antisemitismu, pēc vairākus gadus ilgušiem dzīvnieku tiesību aizstāvju protestiem Dānijas valdība ir aizliegusi dzīvnieku reliģiska rakstura slepkavības, kas paredz, ka dzīvniekam tiek pārgriezta rīkla, tam vēl esot pie samaņas. ES likumdošana paredz, ka dzīvnieks pirms nokaušanas ir jāapdullina vai jānoved bezsamaņā, lai tas nejustu sāpes, tas gan ir pretrunā ar islāma un ebreju tradīcijām lopu kaušanā.

2011. gadā Tieslietu ministrijas ziņojumā aptaujātie veterinārārsti atzīst, ka 17 procentos no gadījumiem ir aizdomas, ka dzīvnieks ir ticis seksuāli izmantots. Šajā sakarā Dānijas valdība ir nolēmusi, ka aizliegums stāties seksuālās attiecības starp cilvēkiem un dzīvniekiem tiek iekļauts Dānijas tiesību aktos.

Pret dzīvniekiem ir jāizturas ar cieņu un rūpēm, un dzīvniekiem tiesības uz augsta līmeņa aizsardzību. Runājot par seksuālām attiecībām starp cilvēkiem un dzīvniekiem ir īpaša problēma, kas jāņem vērā, jo dzīvnieki nevar piekrist stāties seksuālās attiecībās ar cilvēku. Vēl viena problēma ir tā, ka iespējamais fiziskais vai garīgais kaitējums dzīvniekam seksuālo attiecību rezultātā ar cilvēku var būt grūti identificējams un dokumentējams.²⁹

2.6.Dzīvnieku tiesības Latvijā

Dzīvnieki ir jutīgas būtnes, kas ir spējīgi just labpatiku un sāpes. Cilvēkam ir morāls pienākums cienīt jebkuru radību, izturēties pret dzīvniekiem ar iekļūtu sapratni un tos aizsargāt. Nevienam nav atļauts bez pamatota iemesla nogalināt dzīvnieku, nodarīt tam sāpes, radīt ciešanas vai citādi kaitēt.

Zemkopības ministrija nodrošina dzīvnieku labturības un aizsardzības politikas izstrādi valstī, aptverot šādas jomas:

- 1) lauksaimniecības dzīvnieki - dzīvnieki, kurus audzē un tur dzīvnieku izcelsmes produktu iegūšanai vai citos lauksaimnieciskos nolūkos, tai skaitā ierobežotā platībā turēts savvaļas sugas dzīvnieki un ar ģenētiskās modifikācijas metodēm iegūti dzīvnieki;
- 2) mājas (istabas) dzīvnieki - dzīvnieki, kuru cilvēks tur savam priekam;
- 3) izmēģinājuma dzīvnieki- procedūrām audzēti vai tajās izmantojami dzīvnieki.

Lai garantētu dzīvnieku labturību un aizsardzību valstī, sadarbībā ar nevalstiskām organizācijām un citām iesaistītajām pusēm, tiek izstrādāti nacionālie normatīvie akti, ieviešot Eiropas Savienības normatīvajos aktos nereglementētās prasības, Eiropas Savienības regulās noteiktās dalībvalstu izvēles un Eiropas Savienības direktīvās un lēmumos ietvertās tiesību

---

²⁹ <https://www.foedevarestyrelsen.dk/english/Animal/AnimalWelfare/Legislation/Pages/default.aspx>

normas, Vienlaikus nacionālo normatīvo aktu prasības tiek analizētas un saskaņotas ar Latvijai saistošiem starptautiskiem tiesību aktiem.

Normatīvie akti aptver lauksaimniecības dzīvnieku labturības prasības to audzēšanai, turēšanai un kopšanai, dzīvnieku aizsardzību pārvadāšanas un kaušanas laikā. Kā arī ir izstrādāta virkne normatīvo aktu, kas attiecas uz mājas (istabas) dzīvnieku un izmēģinājumu dzīvnieku labturību un aizsardzību.

Secinājumi

Veidojot apskatu par dzīvnieku tiesībām, ne tikai likumdošanā, bet vispārīgi, saprotu, ka Latvijai vēl tāls ceļš ejam, līdz izpratnei par humānu attieksmi pret dzīvnieku. Neskatoties salīdzinoši lielo dzīvniektiesību organizāciju skaitu Latvijā, mēs nevaram spriest par to biedru skaitu, jo daudzās biedrībās ir vieni un tie paši cilvēki. Salīdzinoši ar Latviju un pārējām valstīm, visaktīvāk un, manuprāt, vishumānāk par dzīvnieku tiesībām iestājas Zviedrijā, net tikai cilvēkam izdevīgā ziņā, bet arī no ētiskā viedokļa skatoties. Ja Dānijā dzīvnieks, lielākoties ir pārtikas produkts un prece, tad Zviedrijā tam piemīt īsta vērtība, neskatoties uz izdevīgumu cilvēkam. Ne velti daudzās pasaules valstīs uzskata, ka Zviedrijā ir viens no visideālākajiem dzīvnieku tiesību likumiem un ļoti laba politiskā vide, lai attīstītos tālāk šajā jomā, kļūstot par vēl humānāku valsti.

3.LIKUMDOŠANA DZĪVNIEKU TIESĪBU JOMĀ

3.1.Eiropas Konvencija par mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzību (pieņemta Strasbūrā, 1987.gada 13.novembrī)

Preambula

Eiropas Padomes dalībvalstis, kas parakstījušas šo konvenciju, ņemot vērā to, ka Eiropas Padomes mērķis ir panākt dalībvalstu lielāku vienotību;

- atzīstot, ka cilvēkiem ir morāla atbildība par visām dzīvām būtnēm, un paturot prātā, ka mājas (istabas) dzīvniekiem ir īpašas attiecības ar cilvēkiem;
- ņemot vērā mājas (istabas) dzīvnieku nozīmi dzīves kvalitātes uzlabošanā un attiecīgi to vērtību sabiedrībai;
- ņemot vērā grūtības, ko rada cilvēku turēto dzīvnieku lielā daudzveidība;
- ņemot vērā risku, ko higiēnai, veselībai un cilvēku drošībai, kā arī citu dzīvnieku drošībai rada pārāk liels mājas (istabas) dzīvnieku skaits;
- ņemot vērā, ka nav atbalstāma savvaļas dzīvnieku turēšana par mājas (istabas) dzīvniekiem;
- apzinoties dažādos nosacījumus, kas reglamentē mājas (istabas) dzīvnieku iegūšanu, turēšanu, komerciālo un nekomerciālo audzēšanu un apglabāšanu, kā arī tirdzniecību ar tiem;
- apzinoties, ka mājas (istabas) dzīvnieki ne vienmēr tiek turēti apstākļos, kas veicina viņu veselību un labturību;
- norādot, ka attieksme prēt mājas (istabas) dzīvniekiem ir ļoti dažāda, kas dažreiz ir ierobežotu zināšanu un nepietiekamas izpratnes sekas;
- ņemot vērā, ka vienotu pamatprincipu ieviešana attieksmē un praksē, nodrošinot atbildīgu mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu, ir ne vien vēlams, bet arī sasniedzams mērķis, ir vienojušies par turpmāko.

2.pants – Darbības joma un īstenošana

1. Katra dalībvalsts apņemas veikt vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu šīs konvencijas noteikumu ievērošanu attiecībā uz :

a) mājas (istabas) dzīvniekiem, ko tur persona vai juridiska persona mājāsaimniecībā vai uzņēmumā, kurš nodarbojas ar dzīvnieku tirdzniecību, komerciālo audzēšanu un izmitināšanu, kā arī dzīvnieku patversmēs;

b) atbilstošos gadījumos - klaiņojošiem dzīvniekiem.

2. Neviens šīs konvencijas noteikums neietekmē citu tiesību aktu īstenošanu dzīvnieku aizsardzībai vai apdraudēto savvaļas sugu saglabāšanai.

3. Neviens šīs konvencijas noteikums neietekmē dalībvalstu tiesības veikt stingrākus pasākumus mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzībai vai piemērot šeit ietvertos noteikumus dzīvnieku kategorijām, kas tieši šajā dokumentā nav minētas.

3.2. Dzīvnieku aizsardzības likums Zviedrijā(2007-05-31)

§ 1 Pret dzīvniekiem ir jāizturas labi, un tie ir jāaizsargā no nevajadzīgām ciešanām un slimībām.

(2) Neuzskata ,ka dzīvniekus,kurus izmanto kā laboratorijas dzīvniekus, pakļauj nevajadzīgām ciešanām vai slimībām, ja to izmantošana tiek veikta saskaņā ar dzīvnieku ētikas komiteju.

§ 4 Dzīvniekus izmitina vidē, kas ir piemērota dzīvniekiem, lai tādā veidā veicinātu to veselību un ļautu dabisko uzvedību.

(2) Valdība vai valdības izraudzīta iestāde var izdot papildu noteikumus, kas nosaka nosacījumus, ar ko aizliedz noteikta veida dzīvnieku vadību.

§ 5 Dzīvniekus nedrīkst pārstrādināt.

§ 6 Dzīvniekus nedrīkst piesiet vai piesiet tādā veidā, kas izraisa sāpes vai neļauj tiem vajadzīgo pārvietošanās brīvību vai atpūsties vai pietiekamu patvērumu no dabas elementiem.

§ 9 Ja dzīvnieks ir slims, ievainots vai citos veidos izrāda pazīmes par sliktu veselību, dzīvniekam jāsniedz nepieciešamo aprūpi bez kavēšanās. Ja vien slimības vai traumas ir tik smagas, ka dzīvnieks ir jānogalina uzreiz.

Ķirurģiskās procedūras

§ 10 Dzīvniekus nedrīkst pakļaut ķirurģiskām procedūrām vai sniegt tiem nevajadzīgas injekcijas, izņemot, ja tas ir nepieciešams ārstēšanas nolūkos.

Kaušana uc

§ 13 Ja dzīvnieks ir jānogalina vai jānokauj, tam nedrīkst sagādāt nevajadzīgas sāpes, stresu vai ciešanas.

§ 14 Mājdzīvnieki ir jāanestezē pirms nokaušanas vai atasiņošanas.

§ 17 Dzīvniekus nedrīkst sagatavot vai izmantot sporta pasākumos pakļaujot tos ciešanām. Tas attiecas arī uz dzīvnieku izmantošanu filmu, video vai televīzijas raidījumu un šovu vajadzībām vai cita veida dzīvnieku izmantošanu

§18 Dzīvnieku, kas ir apmācīts dalībai sportā vai piedalās sporta pasākumā sporta arēnā vai sacīkšu trasē nedrīkst pakļaut dopingam vai citām neatbilstošām darbībām, kas var ietekmēt dzīvnieka veikspēju vai temperamentu

Eksperimenti ar dzīvniekiem

§ 19 Eksperimenti ar dzīvniekiem var tikai notikt ar nosacījumu, ka:

1. Darbības mērķi nevar sasniegt ar jebkuru citu apmierinošu metodi, kas nav saistīta ar dzīvnieku izmantošanu;

2. Ka tiek izmantots pēc iespējas mazāk dzīvnieku;

3. Darbība tiek organizēta nepakļaujot dzīvniekus lielākām ciešanām, nekā tas ir absolūti nepieciešams;

Aizliegumi dzīvnieku aprūpē

§ 29 Novada administratīvā valde var aizliegt personām turēt dzīvniekus vai konkrētu dzīvnieku sugu aprūpē, ja tie:

1. Nepilda lēmumu, kas pieņemts kontroles iestādē saskaņā ar 26. sadaļu, kas ir attiecas uz dzīvnieku labturību;

2. Pieļauj nopietnu nolaidību dzīvnieka aprūpē;

3. Slikti apietas ar dzīvnieku;

4. Notiesāti par nežēlību pret dzīvniekiem

5. Vairākkārt notiesāti par nodarījumiem pret dzīvniekiem

Uzņemties atbildību par dzīvniekiem

§ 30 Ja dzīvnieks ir atrasts tik smagi slims vai ievainoti, ka tas jānogalina uzreiz, veterinārārsts vai policists, un steidzamos gadījumos cita persona, var nogalināt dzīvnieku uzreiz.

(2) Persona, kura nogalinājusi dzīvnieku nekavējoties paziņo par to dzīvnieka īpašniekam šajā sakarā. Ja tas nav iespējams, tad par to paziņo policijas iestāde.

Soda mēri

§ 36 Par tīši izdarītu vai aiz neuzmanības veiktu noziegumu pret dzīvnieku, pienākas sods. Šādos gadījumos tiek piespriests naudas sods vai brīvības atņemšana uz ne vairāk kā diviem gadiem:

(2) Par pārkāpumiem, kas izdarīti ar nodomu un, pārkāpjot dzīvnieku labturību, ir paredzēta brīvības atņemšana uz ne vairāk kā diviem gadiem.

(3) Persona, kas tīši vai nolaidības dēļ pārkāpj saistības, nosacījumus vai aizliegumus, kas ietverti EK noteikumos, kas papildināti ar likumu tiek piespriests naudas sods vai brīvības atņemšana uz ne vairāk kā diviem gadiem..

(4) Nav jāpiemēro sankcijas par nelieliem pārkāpumiem.

3.3.Dzīvnieku aizsardzības likums Norvēģijā(2009-06-19)

I. nodaļa Vispārīgie noteikumi

1.§ Mērķis

Likuma mērķis ir veicināt labu dzīvnieku labturību un cieņu pret dzīvniekiem.

2.§ Joma

Likums attiecas uz jautājumiem, kas skar zīdītāju, putnu, rāpuļu, abinieku, zivju, kalmāru un medus bišu labklājību vai cieņu. Likums attiecas arī uz attīstības stadijās esošiem dzīvniekiem, ja to maņas atbilst dzīvu dzīvnieku attīstības līmenim..

§ 3. Vispārīga informācija par attieksmi pret dzīvniekiem

Dzīvniekiem piemīt vērtība, neatkarīgi no to lietderības cilvēkam. Dzīvniekam jābūt Labi aprūpētam un aizsargātam pret risku nevajadzīgu stresu un spriedzi.

4.§ Pienākums ir palīdzēt

Ikvienam, kurš atklāj dzīvnieku, kas ir acīmredzami slims, ievainots vai bezpalīdzīgs, ir, cik vien iespējams, jāpalīdz dzīvniekam. Ja dzīvnieks ir mājdzīvnieks, un tam nav iespējams nodrošināt atbilstošu palīdzību, nekavējoties jāziņo tā īpašniekam vai policijai.

Ja ir skaidrs, ka dzīvnieks nevar izdzīvot vai atgūties, persona, kas to atklāja, to drīkst nogalināt pati. Mājdzīvniekus nedrīkst nogalināt saskaņā ar šo noteikumu, ja to ir iespēja izdarīt īpašniekam, policijai vai veterināram.

Persona, kura sniedz palīdzību, var piedzīt kompensāciju no dzīvnieka īpašnieka par ārstēšanu vai izmaksām, kas radušās sniedzot palīdzību.

§ 5. Paziņojums

Ikvienam, kuram ir iemesls uzskatīt, ka dzīvnieki tiek pakļauti ļaunprātīgi vai tiek pieļauta nopietna nolaidība attiecībā uz uzraudzību un aprūpi, nekavējoties jāinformē policiju.

§ 9. Medicīnas un ķirurģiska ārstēšana

Medicīnas un ķirurģiskā ārstēšana jāveic saskaņā ar dzīvnieka labturību, un aizsargājot dzīvnieku funkcionālo spēju un dzīves kvalitāti.

Nedrīkst noņemt dzīvnieka ķermeņa daļas, ja tam nav medicīniska pamatojuma. Izkaušans un kastrācija ir atļauta, ja tas ir nepieciešams dzīvnieku labturības interesēs vai citu īpašu iemeslu dēļ.

Sāpju gadījumā vajadzīgs izmantot anestēziju un atsāpināšanu.

§ 12. nogalināšanas

Eitanāzijai saistībā ar nogalināšanu jānotiek saskaņā ar dzīvnieku labturību.

§ 14. Īpašie aizliegumi:

Ir aizliegts:

- a) vardarbība pret dzīvniekiem,
- b) pamest dzīvniekus bezpalīdzīgā stāvoklī,
- c) seksuālas attiecības vai seksuālas darbības ar dzīvniekiem
- d) izmantot dzīvus dzīvniekus kā barību vai ēsmu.

§ 18. Pieeja īpašumam

Uzraudzības iestādei ir dota brīva pieeja visām telpām, ja ir pamats uzskatīt, ka dzīvniekus tur pārkāpjot labturības prasības vai veic cita veida aizliegtas darbības ar dzīvniekiem. Ja uzraudzības iestādei nav piešķirta netraucēta piekļuve un ir pamats uzskatīt, ka dzīvnieki tiek pakļauti nevajadzīgam stresam, uzraudzības iestāde var, ja nepieciešams, piekļūt ar policijas palīdzību.

II nodaļa. Īpaši noteikumi dzīvnieku aprūpei

§ 22. vispārējie nosacījumi dzīvnieku turēšanai

Dzīvniekus tur tikai tad, ja tās var pielāgot saturu dzīvnieku labturību.

§ 23. dzīvnieka dzīves vidi

Dzīvnieku turētājs nodrošina, ka dzīvniekus tur vidē, kas veicina to labklājību, pamatojoties uz sugu specifiskajām un individuālajām vajadzībām, tai skaitā paredzot iespēju, kustībā, atpūtas un citām dabiskās uzvedības izpausmēm.

§ 24. uzraudzība un aprūpe

Dzīvnieku turētājs nodrošina, ka dzīvniekus saņem pienācīgu uzmanību un rūpes:

a) barību, ganības un ūdeni, apmierina dzīvnieka vajadzību pēc uztura un šķidruma, un veicina tā veselību un labturību. Dzīvniekus nedrīkst barot vai dzirdīta piespiedu kārtā, ja tas nenotiek dzīvnieka veselības apsvērumu dēļ,

b) dzīvnieki ir pasargāti no traumām, slimībām, parazitātiem un citiem draudiem. Slimam un ievainotam dzīvniekam būtu jāpievērš pienācīga aprūpe un, ja nepieciešams, jāiemidzina

§ 26. Izklaides dzīvnieki

Īpašniekam, kurš izmanto dzīvnieku izklaides sfērā jānodrošina, ka dzīvnieks:

a) spēj veikt darbības negūstot ievainojumus vai sāpes

b) netiek pakļauts ārstēšanai, kas var apdraudēt dzīvnieka labturību

c) apzināti nepiemēro bailes, kaitējumu vai nevajadzīgu stresu un spriedzi

d) nav apmācīts vai netiek izmantots cīņās pret citiem dzīvniekiem vai cilvēkiem.

III nodaļa. Administratīvie noteikumi un sankcijas

§ 32. Dzīvnieka pagaidu atsavināšana

Uzraudzības iestāde vai policija ar lēmumu var pieņemt dzīvnieka pagaidu atsavināšanu vai citādi nodrošināt, ka dzīvnieks saņem nepieciešamo uzraudzību un aprūpi.

Dzīvnieku nedrīkst atsavināt ilgāk, nekā nepieciešams, ja saimnieks nespēj nodrošināt dzīvniekam labklājīgus apstākļus, dzīvnieku var iemidzināt.

§ 35. Piespiedu naudas sodi

Uzraudzības institūcija var uzlikt vienreizēju soda naudu vai ikdienas naudas sodu personai, kas neievēro lēmumu noteiktajā termiņā.

Zaudējumu Izmēru jānosaka, ņemot vērā to, cik svarīga ir lēmuma īstenošana, un kādi izdevumi varētu rasties.

§ 37. Sankcijas

Tišas vai rupjas nolaidības pārkāpums saskaņā ar šo likumu, sodāms ar naudas sodu vai brīvības atņemšanu, kas nepārsniedz vienu gadu, vai abiem, ar nosacījumu, ka nodarījums ir smags. Tāpat sodāma līdzdalība.

Rupjš dzīvniektiesību pārkāpums sodāms ar brīvības atņemšanu līdz trim gadiem.

3.4. Dzīvnieku aizsardzības likums Dānijā (2010-06-25)

1. Nodaļa

Vispārīgie noteikumi

§ 1. Dzīvniekus ir pienācīgi jāaprūpē, un pēc iespējas jāizsargā no sāpēm, ciešanām, diskomforta, ilgstoša kaitējuma vai būtiska labklājības trūkuma.

2. § Ikvienam, kurš tur dzīvniekus, ir jānodrošina, ka tie ir gādīgi aprūpēti, tai skaitā to mājokļu, pārtikas, ūdens un aprūpe, saskaņā ar pārbaudītu praksi un zinātnes atziņām, ņemot vērā to fizioloģiskās, uzvedības un veselības vajadzības.

3.§ Telpas vai apvidus, kur tiek turēti dzīvnieki, jāiekārto tādā veidā, ka dzīvnieka vajadzības tiek apmierinātas, sk. § 2. Jānodrošina, dzīvniekam nepieciešamo kustību brīvību, barību un dzeramo ūdens atpūtas laikā. Dzīvnieki ir arī jāaizsargā no vēju un laika apstākļiem, atbilstoši to vajadzībām.

4.§ Ikvienam, kurš tur dzīvniekus ir jānodrošina, ka dzīvnieks tiek apraudzīts vismaz reizi dienā.

2. Ikviens, kurš profesionāli tur dzīvniekus nodrošina, ka dzīvnieku inspicē veterinārārsts vismaz reizi gadā, it sevišķi mājlopus.

§ 5. Dzīvniekus nedrīkst ar varu barot, ja vien tas ir nepieciešams, lai ārstētu dzīvnieku pret slimību.

§ 6. Būri var izmantot tikai ar atļauju no Pārtikas un zāļu pārvaldes. Atļauju piešķir uz laiku līdz pieciem gadiem.

§ 7. Pārtikas administrācija var atsaukt atļauju izmantot būrus rupjas vai atkārtoti, gadījumos, ka dir pārkāpti dzīvnieku aprūpes nosacījumi .

§ 8. Dzīvus dzīvniekus nedrīkst izmantot par mērķiem.

§ 9. Pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības ministrs drīkst izstrādāt noteikumus dzīvnieku labturībai draudzīgā veidā, kas aizliedz dzīvnieku turēšanu nebrīvē, ja tas var apdraudēt dzīvnieku vai radīt tam bailes.

2. Policijas darbinieks drīkst nolemt nogalināt dzīvnieku, kurš turēts, pārkāpjot noteikumus, kas izveidoti saskaņā ar 1.punktu.

3. 1. punkts neattiecas uz suņu turēšanu.

§ 10. Pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības ministrs var izdot noteikumus par attieksmi pret suņiem un kaķiem, tostarp noteikumus par kaķu notveršanu un nogalināšanu.

2. Astes vai auss apgriešana suņiem ir aizliegta, aizsargājot to funkcionālās īpašības vai prasmes. Aizliegums neattiecas uz suņiem, kuriem šīs manipulācijas veiktas saskaņā ar noteikumiem, kas paredzēti § 14. punktā. 3, 2. teikums.

§ 11. Pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības ministrs var paredzēt noteikumus attiecībā uz dzīvnieku transportēšanu, ārstēšanu vai aizsardzību citās jomās.

2. Pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības ministrs var paredzēt noteikumus par ražošanas dzīvniekiem lauksaimniecībā, tostarp aizliegt izmantot biotehnoloģijas, gēnu inženierijas un tamlīdzīgi.

§ 12. Pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības ministrs var izstrādāt noteikumus par dzīvnieku ārstēšanā aizliegtu līdzekļu reklāmu un pārdošanu. Ministrs šajā sakarā var paredzēt noteikumus, kas paredz sodu par šo noteikumu pārkāpšanu.

2. Nodaļa

Nogalināšana, kropļošana un tamlīdzīgi.

§ 13. Ikvienam, kas vēlas iemidzināt dzīvnieku ir jānodrošina, ka dzīvnieks tiek nogalināts, cik vien iespējams, ātri un nesāpīgi. Nedrīkst nogalināt dzīvnieku noslīcinot.

2. Pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības ministrs var paredzēt noteikumus attiecībā uz dzīvnieku nonāvēšanu, tostarp noteikumus par kaušanu un aizliegumu noteiktām kaušanas formām un noteikumus par dažu lielāku dzīvnieku nogalināšanu, kuru drīkst veikt tikai veterinārārsts vai cita pilnvarotā persona.

§ 14. Ķirurģiju, kas var izraisīt dzīvnieka ciešanas, izņemot nenožīmīgas, pārejošas sāpes, var veikt tikai veterinārārsts, ja operācija ir steidzama. Ciešanas un sāpes ir jāierobežo, cik vien iespējams.

2. Aizliegtas ir darbības, kuru mērķis ir mainīt dzīvnieka izskatu.

3. Pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības ministrs, var paredzēt noteikumus attiecībā uz dzīvnieku ekspluatāciju un līdzīgu iejaukšanos, tostarp noteikumus par kastrāciju, ragu, nagu un citu ķermeņa daļu noņemšanu, knābju, ragu un nagu apgriešanu. Pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības ministrs var izstrādāt noteikumus par astes amputāciju atsevišķu suņu šķirēm, kuras var izmantot medībām.

4. Pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības ministrs var izdot noteikumus par noteikta veida iejaukšanos, ko drīkst veikt tikai veterinārārsts vai cita apmācīta persona.³⁰

3.5. Dzīvnieku aizsardzības likums Latvijā(1999-12-09)

Latvijā par dzīvnieku aizsardzību atbild Dzīvnieku aizsardzības likums, kurš ir iekļauts krimināllikumā un par tā neievērošanu piespriežams sods, gan naudas, gan brīvības atņemšanas apmērā. Par likuma ievērošanu un soda izpildi atbildīga ir Valsts Policija un Latvijas Republikas Tiesu sistēma. Pastāv arī nevalstiskas un brīvprātīgas dzīvnieku tiesību aizstāvības organizācijas, kuras sadarbojas ar Valsts Policiju, vēršot tās uzmanību gadījumiem, kad likums tiek pārkāpts.

Aizliegta cietsirdīga izturēšanās pret dzīvniekiem, tas ir:

- 1) dzīvnieka nogalināšana, izņemot šajā likumā noteiktos gadījumus;
- 2) dzīvnieka sakropļošana, mocīšana un spīdzināšana;
- 3) dzīvnieka atstāšana bez aprūpes;
- 4) dzīvnieka atstāšana bezpalīdzīgā stāvoklī;
- 5) dzīvnieka kaitināšana un uzrīdīšana, izņemot gadījumus, kad tas nepieciešams darba dzīvnieka apmācībai;
- 6) dzīvnieku cīņu organizēšana, dzīvnieku iesaistīšana šajās cīņās un šo cīņu atbalstīšana;
- 7) dzīvnieka pakļaušana izskatu pārveidojošām vai citām neārstnieciskām procedūrām, ja to nepieciešamību nav noteicis un tās nav veicis praktizējošs veterinārārsts vai cita persona saskaņā ar lauksaimniecības dzīvnieku labturību regulējošiem normatīvajiem aktiem.

---

³⁰ <http://faolex.fao.org/>

Praktizējošam veterinārārstam atļauts izdarīt astes apgriešanu šā likuma 18.¹ pantā³¹ noteikto šķirņu suņiem;

8) dzīvnieka izmantošana par mērķi šaušanas apmācībās vai sacensībās;

9) dzīvnieka izmantošana citu sugu dzīvnieku apmācībai, izņemot medību suņu apmācību;

10) dzīvnieka izmantošana, liekot tam pārsniegt savas dabiskās spējas;

11) savvaļas sugas dzīvnieka demonstrēšana ārpus zooloģiskā dārza vai reģistrētas savvaļas sugu dzīvnieku turēšanas vietas;

12) dzīvnieka mātiņas piedāvāšana un izmantošana dzīvnieka tēviņa dzimumtieksmju apmierināšanai bez nolūka iegūt pēcnācējus;

13) citu tādu darbību veikšana, kuras izraisa vai var izraisīt dzīvnieka sakropļošanu vai nāvi, radīt tam ciešanas, izņemot gadījumus, kad šīs darbības veiktas ārstēšanas, izmēģinājumu nolūkos, vai gadījumus, kad tiek apdraudēta cilvēka dzīvība vai veselība;

14) dzīvnieku turēšanas noteikumu, labturības prasību un pārvadāšanas noteikumu neievērošana, kas apdraud dzīvnieka veselību vai var izraisīt tā nāvi;

15) kaušanai paredzēto dzīvnieku aizsardzības prasību neievērošana;

16) dzīvnieka izmantošana reliģiskos rituālos un izložēs.

Dzīvnieku nogalināšana

Dzīvnieku aizliegts nogalināt

Aizliegums neattiecas uz:

1) lauksaimniecības dzīvniekiem;

2) dzīvnieka eitanāziju;

3) medībām;

4) zveju;

---

³¹ **18.¹ pants.** Praktizējošam veterinārārstam atļauts izdarīt astes apgriešanu šādu šķirņu suņiem: 1) asspalvainais foksterjers 2) gludspalvainais foksterjers; 3) krievu medību spaniels; 4) vācu asspalvainais putnusuns; 5) vācu īsspalvainais putnusuns; 6) vācu medību terjers; 7) Velsas terjers.

- 5) bezmugurkaulniekiem, ciktāl citos likumos nav noteikts citādi, kā arī uz dezinsekciju un peļveidīgo grauzēju deratizāciju;
- 6) gadījumiem, kad dzīvnieks, uzbrūkot cilvēkam, apdraud viņa veselību vai dzīvību;
- 7) gadījumiem, kad dzīvnieka nogalināšana paredzēta infekcijas slimību vai invazīvo sugu apkarošanas programmā;
- 8) izmēģinājumu dzīvnieku nogalināšanu, ja to paredz izmēģinājuma mērķis;
- 9) kurmju ķeršanu ar mehāniskām lamatām

Krimināllikums

Sodamēri

113.pants. Spridzināšanas un citu darbu veikšana, pārkāpjot dzīvnieku aizsardzības noteikumus

Par spridzināšanas, meliorācijas, kokmateriālu sagatavošanas vai citu darbu veikšanu, pārkāpjot dzīvnieku aizsardzības noteikumus, ja ar tādām darbībām radīts būtisks kaitējums zivju resursiem, putniem vai citiem savvaļas dzīvniekiem, —

soda ar īslaicīgu brīvības atņemšanu vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.

230.pants. Cietsirdīga izturēšanās pret dzīvniekiem

(1) Par cietsirdīgu izturēšanos pret dzīvnieku, kuras rezultātā tas gājis bojā vai sakropļots, vai par dzīvnieka spīdzināšanu —

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās.

(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarītas publiskā vietā vai nepilngadīgā klātbūtnē vai ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, vai ja ar to radīts būtisks kaitējums, —

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās.

230.¹ pants. Dzīvnieku turēšanas noteikumu pārkāpšana

(1) Par dzīvnieku turēšanas noteikumu pārkāpšanu, ja tās rezultātā cietušajam nodarīts viegls vai vidēja smaguma miesas bojājums, —

soda ar īslaicīgu brīvības atņemšanu vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.

(2) Par dzīvnieku turēšanas noteikumu pārkāpšanu, ja tās rezultātā cietušajam nodarīts smags miesas bojājums vai tā izraisījusi cilvēka nāvi, —

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.

Secinājumi

Izpētot dzīvnieku tiesību likumu Latvijā un Ziemeļvalstīs secinu, ka lielāka daļa valstu pamatojas uz ES regulām, atsevišķus grozījumus pielāgojot savas valsts vajadzībām. Veicot izpēti secinu, ka vishumānākā attieksme pret dzīvnieku ir tieši Zviedrijā, to var noteikt pēc bargo sodu apjoma un likumdošanas konkrētības. Latvija un Norvēģija, manuprāt, ir līdzīgā dzīvnieku tiesību attīstības līmenī, neskatoties uz valstu ekonomiski atšķirīgo stāvokli. Manuprāt, viszemākais dzīvnieku tiesību līmenis ir Dānija, jo skatoties no ētisko apsvērumu viedokļa, šajā valstī dzīvnieks tiek aizsargāts tikai lielās dzīvnieku pārstrādes industrijas dēļ, kura sastāda lielu daļu no valsts budžeta ienākumiem, tātad cilvēkam izdevīgu apsvērumu vārdā. Dānijā ir visaugstākais zoofīlijas gadījumu skaits starp pārējām darbā apskatītajām valstīm.

4.DZĪVNIIEKU AIZSTĀVĪBAS ĒTIKA

Par dzīvnieku aizstāvības ētiku kopumā dēvē dažādos dzīvnieku interešu aizstāvības virzienus. Pazīstamākie no tiem ir dzīvnieku labturības³² un dzīvnieku tiesību³³ virzieni. Tos vieno uzskats, ka līdzšinējā cilvēku izturēšanās pret dzīvniekiem kā pret lietām³⁴ nav ētiski pieņemama un tāpēc to ir jāmaina. Taču veidos, kā katra pieeja iztēlojas šīs pārmaiņas un pamato nepieciešamību pēc tām, pastāv būtiskas atšķirības.

Šos ētikas virzienus iespaidojusi gan to filozofu darbība, kas piedāvājuši jaunus skatījumus uz dzīvniekiem, gan pētījumi mūsdienu dabaszinātnēs, kas liecina, ka dzīvnieki ir justspējīgas būtnes ar kompleksu pasaules uztveri. Šie ētikas virzieni aplūko veidus, kā jaunos skatījumus un zinātniskos atklājumus iestrādāt cilvēku līdzšinējā attieksmē pret dzīvniekiem. Tie jautā par to, vai dzīvniekus joprojām drīkstam uzlūkot kā lietas, mehānismus, instrumentus, preces, resursus un tā tālāk. Izplatīts ir viedoklis, ka visām justspējīgām būtnēm piemīt no cilvēkiem neatkarīga pašvērtība un ka pret to interesēm jāizturas ar cieņu.³⁵

Kaut arī jautājums par cilvēka un dzīvnieka nošķirumu epizodiski ticis aplūkots jau sen, tikai 20.gadsimta otrajā pusē sāka notikt pirmās publiskās diskusijas un publicēts aizvien vairāk šai tēmai veltītu grāmatu un rakstu. Par tēmas aktualitāti mūsdienās liecina, piemēram, kāda dzīvnieku morālā statusa tēmai veltītu tekstu bibliogrāfija, kurā minēti tikai 94 darbi, kas tapuši laikā no mūsu ēras sākuma līdz 1970.gadam un 240 darbi, kas tapuši no 1970.gada līdz 1988.gadam.³⁶

---

³² Dzīvnieku labturība ir pieeja dzīvnieku aizstāvības ētikā. Tās pamatā ir uzskats, ka dzīvnieku izmantošana pārtikai, eksperimentiem, apģērbam un izklaidei ir morāli attaisnojama, ja vien tiek novērsta nevajadzīgas ciešanas. Šī nostāja tiek pretstatīta dzīvnieku tiesību pieejai, kuras pārstāvji uzskata, ka dzīvniekus nevajadzētu izmantot un uztvert kā cilvēka īpašumu.

³³ Dzīvnieku tiesības ir pieeja dzīvnieku aizstāvības ētikā, kuras pamatā ir uzskats, ka dzīvnieku pamatintereses būtu jāuztver tikpat nopietni kā līdzīgas cilvēku intereses.

³⁴ I.Šuvajevs "Dzīvnieku ētika" // Kultūras Forums. 2008. 8.—15.08. 8.—9. lpp

³⁵ [Animal Ethics | Oxford Centre for Animal Ethics](#)

³⁶ [Singer P. Animal Liberation at 30, 2003](#)

Pazīstamākās pieejas ir dzīvnieku labturības pieeja un dzīvnieku tiesību pieeja.

Dzīvnieku labturības pieeja uzsver, ka, tā kā dzīvniekiem ir intereses neciest, tad cilvēku pienākums ir uzlabot dzīvnieku turēšanas apstākļus, piemēram, palielinot aizgaldu lielumu vai ļaujot tiem uzturēties apstākļos, kas ir pēc iespējas līdzīgāki to dabiskajiem dzīves apstākļiem.

Dzīvnieku tiesību pieeja uzsver, ka dzīvniekiem ir no cilvēkiem neatkarīgas morālas tiesības, piemēram, uz dzīvību un brīvību, tāpēc tos nedrīkst ieslodzīt vai nogalināt tikai lai iegūtu pārtiku, apģērbu, medikamentus, un tamlīdzīgi.

Dzīvnieku aizstāvības ētikā ir uzskats, ka dzīvniekus jāpārtrauc uzskatīt par īpašuma veidu. Šo uzskatu sauc par abolicionismu. Abolicionisma pozīcija balstās uzskatā, ka labturības uzlabošana ne vien nenovērš dzīvnieku ciešanas, bet var tās pat paildzināt, jo ļauj dzīvnieku turēšanai īpašumā izskatīties kā pieņemamai. Abolicionistu mērķis ir īstenot morālu un juridisku sabiedrībā valdošā pasaules skatījuma nomaiņu uz tādu, kurā dzīvniekus vairs neuzskata par lietām, ko drīkst turēt īpašumā un izmantot.

Par to, ka dzīvniekus uztvert par resursiem jeb precēm ir amorāli, viens no pirmajiem rakstīja filozofs Toms Rīgens 1983.gadā publicētajā darbā „Dzīvnieku tiesību aizstāvība”. Tajā viņš aicina nevis „ievieš daļējas vai atsevišķas reformas mūsu attieksmē pret dzīvniekiem, bet uzstāj, ka jāmaina ir visa mūsu uzskatu sistēma, kas ļauj uzlūkot dzīvniekus kā resursus, ko mēs drīkstam lietot.”³⁷

Gerijs Frensione – Ratgersa Universitātes jurisprudences un filozofijas profesors ASV no abolicionistu perspektīvas norāda, ka dzīvnieku aizstāvības organizācijas, kas fokusējas uz labturības normām, piemēram, „Cilvēki par ētisku izturēšanos pret dzīvniekiem” (PETA), rada risku, ka cilvēki jutīsies komfortablāk attiecībā uz dzīvnieku izmantošanu. Frensione šādas organizācijas dēvē par „jaunajiem labturībasniekiem”, jo kaut arī to mērķis ir pārtraukt dzīvnieku izmantošanu, reformas, ko šīs organizācijas atbalsta neatšķiras no tradicionālo labturības aizstāvju centieniem, kuru mērķis nebūt nav dzīvnieku izmantošanas pārtraukšanas.

---

³⁷ Mārtiņš Roķis "Dzīvnieki, morāle, ēšana"

Viņš argumentē, ka dažādu reformu kampaņas nostiprina dzīvnieku kā īpašuma statusu un it kā apstiprina domu, ka pret dzīvniekiem vajag tikai izturēties labāk. Viņaprāt sabiedrības uzskatu, ka dzīvniekus izmantot ir normāli, vajag apstrīdēt, popularizējot vegānismu.³⁸

---

³⁸ Francione, Gary. *Rain Without thunder: the Ideology of the Animal Rights Movement*, 1996

NOBEIGUMS

Darba noslēgumā varu secināt, ka lielākā daļa Eiropas Savienības dalībvalstu, attiecībā uz dzīvnieku tiesībām vadās pēc ES noteiktajiem statūtiem. Atsevišķas valstis ir gājušas soli tālāk un šos statūtus paplašinājušas savas valsts interesēs. Tomēr ar nožēlu jāatzīst, ka neviena no darbā apskatītajām valstīm tā arī īsti neatzīst dzīvnieku kā juridisku vai fizisku personu. Dzīvnieks tiek uzskatīts par cilvēka vai sabiedrības īpašumu, līdz ar to dzīvnieka intereses un tiesības balstās tikai uz cilvēka interesēm. Piemēram, ja kāds ir fiziski aizskāris cita mājdzīvnieku, tad šī persona var tikt krimināli sodīta, bet, ja pats īpašnieks to ir izdarījis, likums pieļauj divus variantus: 1) ja tas ir darīts ļaunprātīgi ar mērķi nodarīt dzīvniekam ciešanas, tad šāda rīcība ir krimināli sodāma 2) ja tas tiek darīts ar audzinoša rakstura nozīmi vai bailēs par savu veselību vai dzīvību (aizstāvoties), tad likums pasargā cilvēku no atbildības. Līdz ar to secinu, ka, lai arī likums it kā virspusēji aizsargā dzīvnieku, tas tomēr darbojas cilvēka labā. Līdz ar to secinu, ka mūsdienu sabiedrībā ir liela neziņa, varētu teikt, ka neizpratne par ētisku izturēšanos pret dzīvnieku.

Tas varētu būt skaidrojams ar cilvēka psihē esošajiem stereotipiem par dzīvnieku kā īpašumu vai mantisku vērtību, bet ne kā par fizisku personu, personību ar rakstura īpašībām, jūtām vai izpratni par dzīvi un apkārt notiekošo. Dzīvnieka intereses tiek tikai teorētiski aizsargātas, jo nav aizliegts nogalināt dzīvnieku, ja tam ir attaisnojošs mērķis, ja tas tiek darīts aizstāvot savu dzīvību vai, piemēram, pārtikas ieguvei. Ir atļauts medīt dzīvniekus vai izmantot cirkā. Problēma ir sabiedrībā valdošajā dubultajā morālē, kura ļauj mums ekspluatēt dzīvnieku, bet stingri aizsargā tāda paša veida rīcību attiecībā pret cilvēku, līdz ar to skaidri redzama cilvēka vēlme sevi nostādīt uz visaugstākā Darvina evolūcijas piramīdas pakāpiena. Tāpat šī dubultā morāle vērojama gadījumos, kad personai, kura pārkāpusi dzīvnieku tiesības tiek piespriests sods par šo likumpārkāpumu. Visbiežāk soda mēri ir smieklīgi, pat izsmejoši mazi, piemēram, naudas sods vai piespiedu sabiedriskais darbs, par dzīvnieka mocīšanu vai nogalināšanu, ļoti retos gadījumos, piemēram, ja noziedzīgais nodarījums ir guvis plašu sabiedrības nosodījumu un ap to ir liela mediju ažiotaža, tā ir brīvības atņemšana, bet pat tad ar minimālu termiņu. Tajā pašā brīdī, ja kāds upē iemestu, maisā ietītu, mazu bērnu tas būtu vispasaules skandāls, bet mazus kaķēnus – tas sabiedrības lielākajai daļai šķiet pieņemami, jo

tas taču viņu acīs ir apgrūtinājums, nasta, bet cilvēka dzīvība vienmēr stāvēs nesalīdzināmi augstāk par dzīvnieka dzīvību.

Izmēģinājumi uz dzīvniekiem šķiet normāli, to atļauj likums, jo šīs dzīvnieka ciešanas ir iekļautas „nepieciešamo” ciešanu kategorijā, tās ir pieļaujamas zinātnes vārdā. Nez kāda būtu sabiedrības reakcija ja tā uzzinātu, ka, piemēram, konkrētā lūpukrāsa ir izmēģināta uz mazturīgām ģimenēm, nevis uz trušiem vai žurkām, notiktu kārtējais vispasaules skandāls, cilvēktiesību aizstāvji juktu prātā, vainīgie tiktu nekavējoties sodīti, bet dubultā morāle un nepilnības likumā mums to ļauj darīt ar dzīvniekiem.

Šajā kontekstā varu par piemēru minēt arī ielas dzīvniekus, kuri ir nonākuši savā situācijā cilvēka nolaidības dēļ. Iedomāsimies, kaut uz mirkli, kas notiktu, ja mēs vakarā nākot no darba ieraudzītu pie kādas sētas gulošu, izsalkušu bērnu, nekavējoties sekotu reakcija, tiktu piesaistīta policija, bāriņtiesa, vainīgie tiktu sodīti, un šajā pašā brīdī, cik bieži cilvēks ikdienā nepaiet garām uz ielas pamestam mazam, izsalkušam kaķēnam, kuram dēļ cilvēka nolaidības, varbūt, ir palikušas dažas mokpilnas dienas šajā pasaulē? Ar šo visu vēlējos vērst uzmanību un mēģināt izskaidrot likuma nepilnības un tajā pastāvošo dubulto morāli. Cilvēkam vēl ir daudz jāmācās par ētisku izpratni par dzīvnieku, par tā lomu mūsu ikdienā, ne tikai kā gaļas gabalam uz šķīvja vai izklaidei cirkus arēnā.

Galū galā Darvins uzskatīja, ka paši esam cēlušies no dzīvnieka, ir zinātniski pierādītas mūsu līdzības, dažas pat identiskas ar dzīvniekiem, tad kāpēc mēs sevi nostādām augstāk? Ar ko cilvēks ir labāks? Ar industriju, ar tehnoloģijām? Pavērojiet skudras un mācieties kā būvēt pilsētas, kas izturēs jebkurus plūdus. Mūsu senči bija gudri cilvēki un klausījās dabā, dzīvoja hierarhijā ar dzīvniekiem, mūsdienu sabiedrībai vēl ilgi nāksies mācīties, lai sasniegtu šo izpratnes līmeni.

IZMANTOTO AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

1. Animal Ethics; Oxford Centre for Animal Ethics
2. Association of American Medical Colleges, "'Personhood' Redefined: Animal Rights Strategy Gets at the Essence of Being Human", retrieved July 12, 2006;
3. Ādminis Sandris; Satori interneta žurnāls, Zvēri nāk
<https://dzivniekutiesibas.wordpress.com/> (skatīts 01.04.2016)
4. Cilvēki par ētisku apiešanos pret Dzīvniekiem (PETA)
<http://www.peta.org/international/> (skatīts 01.04.2016)
5. Dzīvnieku aizsardzība <http://lawyersforanimalprotection.eu/national-animal-welfare-legislation/>
6. Dzīvnieku draugs, dzīvnieku aizsardzība <http://www.dzd.lv/dzivnieku-aizsardziba/>
(skatīts 01.04.2016)
7. Dzīvnieku labturības akts Zviedrija <https://www.animallaw.info/statute/sweden-cruelty-sweden-animal-welfare-act>
8. Dzīvnieku tiesību kustība <http://www.sonoma.edu/users/w/wallsd/pdf/Animal-Rights-Movement.pdf>
9. Farm Animal Welfare Council - 5 Freedoms
10. Francione Gary Lawrence *Animals As Persons: Essays on the Abolition of Animal Exploitation*. Columbia University Press, 2008
11. Francione Gary Lawrence *Animals, Property and the Law*. Philadelphia: Temple University Press, 1995
12. Francione Gary Lawrence *Introduction to Animal Rights: Your Child or the Dog?*. Philadelphia: Temple University Press, 2000
13. Francione, Gary. *Introduction to Animal Rights, Your child or the dog?*, Philadelphia: Temple University Press, 2000, 29.lpp

14. Francione, Gary. *Introduction to Animal Rights, Your child or the dog?*, Philadelphia: Temple University Press, 2000, 31.lpp
15. Francione, Gary. *Rain Without thunder: the Ideology of the Animal Rights Movement*, 1996
16. <http://dzivniekubrīviba.lv/> (skatīts 01.04.2016)
17. <http://dzivniekusos1.webnode.com/dz%C4%ABvnieku%20aizsardz%C4%ABba/latvij%C4%81/>
18. <http://dzivniekusos1.webnode.com/noder%C4%ABgi/patversmes/>
19. <http://faolex.fao.org/>

http://satori.lv/raksts/10337/Artis_Svece/Dzivnieku_un_vides_etika_1_lekcija
 (skatīts 01.04.2016)
http://satori.lv/raksts/10383/Artis_Svece/Dzivnieku_un_vides_etika_2_lekcija
 (skatīts 01.04.2016)
http://satori.lv/raksts/10425/Artis_Svece/Dzivnieku_un_vides_etika_3_lekcija
 (skatīts 01.04.2016)
http://satori.lv/raksts/10470/Artis_Svece/Dzivnieku_un_vides_etika_4_lekcija
 (skatīts 01.04.2016)
http://satori.lv/raksts/10509/Artis_Svece/Dzivnieku_un_vides_etika_5_lekcija
 (skatīts 01.04.2016)
http://satori.lv/raksts/10597/Artis_Svece/Dzivnieku_un_vides_etika_6_lekcija
 (skatīts 01.04.2016)
http://satori.lv/raksts/10634/Artis_Svece/Dzivnieku_un_vides_etika_7_lekcija
 (skatīts 01.04.2016)
20. <http://www.abolitionistapproach.com/about/the-six-principles-of-the-abolitionist-approach-to-animal-rights/#.Vx4HXtR97cs>
21. <http://www.animalrightsextremism.info/files/3714/1862/3274/History-of-Animal-Rights-in-Sweden-RS111212.pdf>
22. <http://www.britannica.com/topic/animal-rights>
23. <http://www.dzd.lv/dzivnieku-aizsardziba/>

24. <http://www.sonoma.edu/users/w/wallsd/animal-rights-movement.shtml>
25. <http://www.zalabriviba.lv/dzivesveids/ekofilosofija/dzivnieki-morale-esana/>
26. <https://www.animallaw.info/article/norwegian-norwegian-animal-law-its-way-rightfulness-animals-0>
27. <https://www.animallaw.info/article/norwegian-norwegian-animal-law-its-way-rightfulness-animals-0>
28. <https://www.foedevarestyrelsen.dk/english/Animal/AnimalWelfare/Legislation/Pages/default.aspx>
29. Latvijas Republikas tiesību akti, dzīvnieku aizsardzības likums
<http://likumi.lv/doc.php?id=14940> (skatīts 01.04.2016)
30. National Association for Biomedical Research – Animal Law Section, "Pet Custody Disputes" .
31. National Association for Biomedical Research – Animal Law Section , "Pet Trusts".
32. Normatīvie akti- Ministru kabineta noteikumi <http://patversme.lv/noderigi-2/normativie-akti/> (skatīts 01.04.2016)
33. Norvēģijas dzīvnieku tiesības www.dyrevern.no/ (skatīts 01.04.2016)
34. Regan Tom The Case for Animal Rights, University of California Press , 1983, 1985, 2004
35. Rīgens T. Dzīvnieku tiesību aizstāvība // Cilvēka — dzīvnieka attiecības: to kultūrvēsturiskie, kognitīvie un ētiskie aspekti, LU Vēstures — filozofijas fakultāte, Praktiskās filozofijas katedra, 2003., 117. lpp
36. Rīgens T. Dzīvnieku tiesību aizstāvība // Cilvēka — dzīvnieka attiecības: to kultūrvēsturiskie, kognitīvie un ētiskie aspekti, LU Vēstures — filozofijas fakultāte, Praktiskās filozofijas katedra, 2003., 113. lpp.
37. Rīgens T. Dzīvnieku tiesību aizstāvība // Cilvēka — dzīvnieka attiecības: to kultūrvēsturiskie, kognitīvie un ētiskie aspekti, LU Vēstures — filozofijas fakultāte, Praktiskās filozofijas katedra, 2003., 115. lpp

38. Roķis Mārtiņš "Dzīvnieki, morāle, ēšana"
39. Rowlands, Mark. *Animal Rights: Moral Theory and Practice* (Second Edition), 2009, p. 1
40. Singer Peter. *Animal Liberation*. Second edition, New York Review/Routledge, 1990
41. Singers P. „Dzīvnieku atbrīvošana” 2003
42. Singers P. Dzīvnieku atbrīvošana // Kentauris XXI. 2001. Nr.25., 99. lpp.
43. SPCA Sweden – dzīvnieku glābšanas centrs <http://spcasweden.se/om-oss/> (skatīts 01.04.2016)
44. Svece Artis; Satori interneta žurnāls: Vai mūsu kultūra ir labvēlīga dzīvniekiem? http://satori.lv/raksts/10969/Artis_Svece/Vai_musu_kultura_ir_labveliga_dzivniekiem%3F (skatīts 01.04.2016)
45. Svece Artis; Satori interneta žurnāls: Dzīvnieku un vides ētika. 1-8.lekcija http://satori.lv/raksts/10678/Artis_Svece/Dzivnieku_un_vides_etika_8_lekcija (skatīts 01.04.2016)
46. Šuvajevs I. „Dzīvnieku ētika” // Kultūras Forums. 2008. 8.-15.08. 8-9.lpp
47. Taylor, Angus. *Animals and Ethics: An Overview of the Philosophical Debate*, Broadview Press, May 2003
48. Taylor, Angus. *Animals and Ethics: An Overview of the Philosophical Debate*, Broadview Press, May 2003
49. Velle, Weiert. "Dyrebeskyttelsen Norge". *Store norske leksikon* (in Norwegian). Oslo: Kunnskapsforlaget. Retrieved 3 June 2011;
50. Velle, Weiert. "dyrevern". *Store norske leksikon* (in Norwegian). Oslo: Kunnskapsforlaget. Retrieved 3 June 2011
51. Zviedrijas dzīvnieku tiesības <http://www.djurensratt.se/> (skatīts 01.04.2016)

ANOTĀCIJA

S. Kurklītes bakalaura darbā „*Dzīvnieku tiesības Latvijā un Ziemeļvalstīs*” ir izpētītas un salīdzinātas Latvijas un Ziemeļvalstu likumdošanas daļas, kuras aizstāv dzīvnieku tiesības.

Darba gaitā apskatīta arī Latvijas un Ziemeļvalstu dzīvnieku tiesību likuma un dzīvnieku tiesību aizstāvošo organizāciju attīstības vēsture, kā arī tā salīdzināta. Darbs sevī ietver vispārīgu informāciju par ētiku attiecībā pret dzīvniekiem, dzīvnieku brīvības piecas pamatnostādnes, informāciju par darbā apskatīto valstu likumdošanu, kā arī ieskatu Eiropas Savienības regulās attiecībā pret dzīvniekiem. Darba beigās autore sniegusi savas pārdomas par dzīvnieku ētiku, gan darbā apskatītajās valstīs, gan vispārīgi.

Darbs sastāv no 67 lapaspusēm, 4 paragrāfiem, 15 apakšparagrāfiem, darbā ir izmantoti 51 literatūras avots, ir pievienoti divi pielikumi.

SUMMARY

In S. Kurklītes bachelor work "Animal rights Latvia and Nordic countries" Latvian and Nordic pieces of legislation which defends the rights of animals are researched and compared.

Working process included comparing Latvian and Nordic countries in animal rights law and history of animal rights defending organizations development. Work includes general information about ethics in relation to animals, animal freedom five guidelines, information about the countries animal legislation as well as an insight into the European Union regulations relating to animals. At the end of work, the author delivered her reflections on animal ethics in considered countries as well as animal ethics in general.

The bachelor work consists of 67 pages, 4 paragraphs, 15 subparagraphs, there are 51 literature sources in this bachelor work, there are two annexes added.

SAMMENDRAG

I S. Kurklītes bachelor arbeid "Dyrs rettigheter Latvia og Norden" ("Animal rights Latvia and Nordic countries") latviske og nordiske deler av lovgivningen som forsvarer rettighetene til dyrene er undersøkt og sammenlignet .

I arbeidsprosessen inngår sammenligning av latviske og Nordiske dyrerettigheter og historie av dyrs rettigheter regjerende organisasjoner utvikling. Arbeidet omfatter generell informasjon om etikk i forhold til dyr, dyre frihet fem retningslinjer, informasjon om land dyret lovgivning samt et innblikk i EUs regelverk knyttet til dyr. På slutten av arbeidet, forfatteren leverte sine refleksjoner om dyreetikk i anses land samt dyreetikk generelt.

Bachelor Verket består av 67 sider, 4 avsnitt, 15 ledd, det er 51 litteraturkilder i denne bachelor arbeid, det er 2 annekser lagt til.

PIELIKUMI

1.pielikums.Definīciju skaidrojumi.

- a) “nonāvēšana” nozīmē jebkuru tīši uzsāktu procesu, kas izraisa dzīvnieka nāvi;
- b) “saistītas darbības” nozīmē, piemēram, apiešanos ar dzīvniekiem, izvietošanu, savaldīšanu, apdullināšanu un atasiņošanu, ko veic apstākļos un vietā, kur dzīvniekus nonāvē;
- c) “dzīvnieks” nozīmē jebkuru mugurkaulnieku, izņemot rāpuļus un abiniekus;
- d) “ārkārtas nonāvēšana” nozīmē tādu dzīvnieku nonāvēšanu, kuri ir ievainoti vai saslimuši, un šo iemeslu dēļ viņi pakļauti stiprām sāpēm vai ciešanām, un praktiski nav iespējams remdēt šīs sāpes vai ciešanas;
- e) “izvietošana” nozīmē dzīvnieku turēšanu ar kautuves darbību saistītos un tai piederošos staļļos, aplokos, nojumēs vai laukumos;
- f) “apdullināšana” nozīmē jebkuru tīši radītu procesu, kas izraisa samaņas un jušanas zudumu bez sāpēm, ietverot jebkuru procesu, kas var izraisīt tūlītēju nāvi;
- g) “religisks rituāls” nozīmē darbību virkni, kas saistīta ar dzīvnieku nokaušanu, kura paredzēta reliģijā;
- h) “kultūras vai sporta pasākumi” nozīmē pasākumus, kuri pēc to būtības vai lielā mērā saistīti ar senām kultūras tradīcijām vai sporta nodarbībām, tostarp skriešanās sacīkstes vai citus sacensības veidus, kas nav gaļas ražošanas vai citu dzīvnieku produktu ražošanas, vai kuros šī ražošana ir maznozīmīga salīdzinājumā ar pasākumu kā tādu un neatstāj būtisku saimniecisku iespaidu;
- i) “standarta darba procedūras” nozīmē rakstisku instrukciju kopumu, kas paredzēts konkrētas funkcijas vai standarta vienotai izpildei;
- j) “kaušana” nozīmē tādu dzīvnieku nonāvēšanu, kas paredzēti cilvēku patēriņam;
- k) “kautuve” nozīmē jebkuru uzņēmumu, ko izmanto sauszemes dzīvnieku kaušanai un kas ietilpst Regulas (EK) Nr. 853/2004 darbības jomā;
- l) “uzņēmējs” nozīmē jebkuru fizisku vai juridisku personu, kas atbildīga par uzņēmumu, kurā veic dzīvnieku nonāvēšanu vai jebkādas saistītas darbības, kas ietilpst šīs regulas piemērošanas jomā;

- m) “kažokzvēri” nozīmē zīdītāju klases dzīvniekus, kurus galve- nokārt audzē kažokādas ieguvei, piemēram, ūdeles, seski, lapsas, jenoti, nutrijas un šinšillas;
- n) “piespiedu kaušana” nozīmē dzīvnieku nonāvēšanas procesu sabiedrības veselības, dzīvnieku veselības, dzīvnieku labtu- rības vai vides aizsardzības nolūkos, ko veic kompetentās iestādes uzraudzībā;
- o) “mājputni” nozīmē saimniecībā audzētus putnus, ietverot putnus, kas netiek uzskatīti par mājputniem, bet kuri tiek turēti kā mājputni, izņemot skrējējputnus;
- p) “savaldīšana” nozīmē dzīvnieka pakļaušanu jebkādai proce- dūrai ar mērķi ierobežot tā kustības, aiztaupot tam jebkādas sāpes, bailes vai satraukumu, no kā iespējams izvairīties, lai veicinātu apdullināšanas un nonāvēšanas efektivitāti;
- q) “kompetentā iestāde” ir dalībvalsts centrālā iestāde, kas ir pilnvarota nodrošināt šīs regulas prasību ievērošanu, vai jebkura cita iestāde, kam minētā centrālā iestāde ir deleģējusi šādas pilnvaras;
- r) “muguras smadzeņu iznīcināšana” ir centrālās nervu sistēmas audu un muguras smadzeņu pārraušana, izman- tojot garu stienveida instrumentu, ievadot to galvaskausa dobumā.

2.Pielikums. Eiropas Konvencija par mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzību

Eiropas Konvencija par mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzību

Strasbūrā, 1987.gada 13.novembrī

Preambula

Eiropas Padomes dalībvalstis, kas parakstījušas šo konvenciju,

ņemot vērā to, ka Eiropas Padomes mērķis ir panākt dalībvalstu lielāku vienotību;

atzīstot, ka cilvēkiem ir morāla atbildība par visām dzīvām būtnēm, un paturot prātā, ka mājas (istabas) dzīvniekiem ir īpašas attiecības ar cilvēkiem;

ņemot vērā mājas (istabas) dzīvnieku nozīmi dzīves kvalitātes uzlabošanā un attiecīgi to vērtību sabiedrībai;

ņemot vērā grūtības, ko rada cilvēku turēto dzīvnieku lielā daudzveidība;

ņemot vērā risku, ko higiēnai, veselībai un cilvēku drošībai, kā arī citu dzīvnieku drošībai rada pārāk liels mājas (istabas) dzīvnieku skaits;

ņemot vērā, ka nav atbalstāma savvaļas dzīvnieku turēšana par mājas (istabas) dzīvniekiem;

apzinoties dažādos nosacījumus, kas reglamentē mājas (istabas) dzīvnieku iegūšanu, turēšanu, komerciālo un nekomerciālo audzēšanu un apglabāšanu, kā arī tirdzniecību ar tiem;

apzinoties, ka mājas (istabas) dzīvnieki ne vienmēr tiek turēti apstākļos, kas veicina viņu veselību un labturību;

norādot, ka attieksme pret mājas (istabas) dzīvniekiem ir ļoti dažāda, kas dažreiz ir ierobežotu zināšanu un nepietiekamas izpratnes sekas;

ņemot vērā, ka vienotu pamatprincipu ieviešana attieksmē un praksē, nodrošinot atbildīgu mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu, ir ne vien vēlams, bet arī sasniedzams mērķis,

ir vienojušās par turpmāko.

I. nodaļa - Vispārīgi noteikumi

1. pants - Definīcijas

1. Mājas (istabas) dzīvnieks ir jebkurš dzīvnieks, kas tiek turēts vai ir paredzēts turēšanai cilvēka mājāsaimniecībā viņa priekam un sabiedrībai.

2. Tirdzniecība ar mājas (istabas) dzīvniekiem ir visi saimnieciskie darījumi, kas peļņas nolūkā sistemātiski tiek veikti ar ievērojamu skaitu mājas (istabas) dzīvnieku un ir saistīti ar īpašnieka maiņu.

3. Komerciāla audzēšana un izmitināšana nozīmē audzēšanu vai izmitināšanu, kuras galvenais nolūks ir gūt peļņu un kura tiek veikta ar ievērojamu skaitu dzīvnieku.

4. Dzīvnieku patversme ir bezpeļņas uzņēmums, kurā var izmitināt ievērojamu skaitu mājas (istabas) dzīvnieku. Ja valsts tiesību akti un/vai administratīvie pasākumi to pieļauj, šādā uzņēmumā var pieņemt arī klaiņojošus dzīvniekus.

5. Klaiņojošs dzīvnieks ir mājas (istabas) dzīvnieks, kam nav māju, vai arī tāds mājas (istabas) dzīvnieks, kas atrodas ārpus īpašnieka vai turētāja mājāsaimniecības robežām un ko īpašnieks vai turētājs nekontrolē vai tieši nepārrauga.

6. Kompetentā iestāde ir iestāde, ko izraudzījusies attiecīgā dalībvalsts.

2. pants - Darbības joma un īstenošana

1. Katra dalībvalsts apņemas veikt vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu šīs konvencijas noteikumu ievērošanu attiecībā uz:

a) mājas (istabas) dzīvniekiem, ko tur persona vai juridiska persona mājāsaimniecībā vai uzņēmumā, kurš nodarbojas ar dzīvnieku tirdzniecību, komerciālo audzēšanu un izmitināšanu, kā arī dzīvnieku patversmēs;

b) atbilstošos gadījumos - klaiņojošiem dzīvniekiem.

2. Neviens šīs konvencijas noteikums neietekmē citu tiesību aktu īstenošanu dzīvnieku aizsardzībai vai apdraudēto savvaļas sugu saglabāšanai.

3. Neviens šīs konvencijas noteikums neietekmē dalībvalstu tiesības veikt stingrākus pasākumus mājas (istabas) dzīvnieku aizsardzībai vai piemērot šeit ietvertos noteikumus dzīvnieku kategorijām, kas tieši šajā dokumentā nav minētas.

II. nodaļa - Mājas (istabas) dzīvnieku turēšanas principi

3. pants - Dzīvnieku labturības pamatprincipi

1. Mājas (istabas) dzīvniekam nedrīkst radīt nevajadzīgas sāpes, ciešanas vai distresu.

2. Mājas (istabas) dzīvnieku nedrīkst pamest.

4. pants - Turēšana

1. Ikviena persona, kas tur mājas (istabas) dzīvnieku vai ir piekritusi par to rūpēties, ir atbildīga par tā veselību un labturību.

2. Ikviena persona, kas tur mājas (istabas) dzīvnieku vai par to rūpējas, nodrošina tam izmitināšanu, aprūpi un uzmanību, ņemot vērā dzīvnieka etoloģiskās vajadzības atbilstoši sugai un šķirnei, jo īpaši

a) nodrošina tam pietiekamā daudzumā atbilstošu pārtiku un ūdeni;

b) nodrošina tam pietiekamas kustību iespējas;

c) veic saprātīgus pasākumus, lai novērstu tā aizbēgšanas iespēju.

3. Dzīvnieku nedrīkst turēt kā mājas (istabas) dzīvnieku, ja

a) nav ievēroti šā panta 2. punkta nosacījumi vai,

b) lai gan šie nosacījumi ir ievēroti, dzīvnieks nevar pielāgoties dzīvei nebrīvē.

5. pants - Audzēšana

Ikvienu personu, kas izvēlas mājas (istabas) dzīvnieku audzēšanai, ir atbildīga par dzīvnieka to anatomisko, fizioloģisko un uzvedības īpatnību ievērošanu, kas var radīt apdraudējumu vai nu pēcnācēja, vai sievietu kārtas vecāka veselībai un labturībai.

6. pants - Vecuma ierobežojums, iegūstot dzīvnieku īpašumā

Mājas (istabas) dzīvniekus nedrīkst pārdot personām, kas jaunākas par sešpadsmit gadiem, bez vecāku vai citu personu, kurām ir vecāku atbildība, skaidri izteiktas piekrišanas.

7. pants - Apmācība

Mājas (istabas) dzīvniekus nedrīkst pakļaut tādai apmācībai, kas kaitē viņu veselībai un labturībai, jo īpaši piespiežot viņus darīt vairāk, nekā to ļauj viņu dabiskās iespējas vai spēks, vai izmantojot mākslīgus palīgīdzekļus, kas izraisa ievainojumus vai nevajadzīgas sāpes, ciešanas vai distresu.

8. pants - Tirdzniecība, komerciālā audzēšana un izmitināšana, dzīvnieku patversmes

1. Ikvienu personu, kas Konvencijas spēkā stāšanās laikā nodarbojas ar mājas (istabas) dzīvnieku tirdzniecību vai komerciālo audzēšanu vai izmitināšanu vai arī pārvalda dzīvnieku patversmi, atbilstošā laikposmā, ko nosaka katra dalībvalsts, par to paziņo kompetentajai iestādei.

Ikvienu personu, kas paredzējusi nodarboties ar kādu no šīm darbībām, paziņo par šo nolūku kompetentajai iestādei.

2. Šajā paziņojumā norāda:

a) mājas (istabas) dzīvnieku sugu, uz ko attiecas vai attieksies šīs darbības;

b) atbildīgo personu un personas zināšanas;

c) izmantoto vai izmantošanai paredzēto telpu un aprīkojuma aprakstu.

3. Iepriekšminētās darbības var veikt tikai tad:

a) ja atbildīgajai personai ir vajadzīgās zināšanas un prasmes, kas gūtas profesionālās apmācības rezultātā, vai arī pietiekami liela pieredze mājas (istabas) dzīvnieku jomā un

b) ja darbībai izmantotās telpas un aprīkojums atbilst 4. pantā izklāstītajām prasībām.

4. Pamatojoties uz paziņojumu, kas iesniegts saskaņā ar 1. punkta noteikumiem, kompetentā iestāde nosaka, vai 3. punktā izklāstītie nosacījumi tiek ievēroti. Ja šie nosacījumi netiek pienācīgi ievēroti, tā iesaka veikt pasākumus un, ja to prasa dzīvnieku labturības apsvērumi, aizliedz darbības uzsākšanu vai turpināšanu.

5. Saskaņā ar valsts tiesību aktiem kompetentā iestāde pārtrauga, vai minētie nosacījumi tiek ievēroti.

9. pants - Reklāma, izklaide, izstādes, sacensības un līdzīgi pasākumi

1. Mājas (istabas) dzīvniekus neizmanto reklāmai, izklaidei, izstādēs, sacensībās un līdzīgos pasākumos, ja

a) organizators nav radījis atbilstošus apstākļus, lai apiešanās ar mājas (istabas) dzīvniekiem būtu atbilstoša 4. panta 2. punkta prasībām, un

b) tiek radīts apdraudējums mājas (istabas) dzīvnieku veselībai un labturībai.

2. Mājas (istabas) dzīvniekam nedrīkst dot nekādas vielas, piemērot ārstēšanu vai izmantot attiecīgas ierīces, lai paaugstinātu vai pazeminātu viņa dabisko veiktspējas līmeni

a) sacensībās vai

b) jebkurā citā laikā, kad tas rada apdraudējumu dzīvnieka veselībai un labturībai.

10. pants - Ķirurģiskas operācijas

1. Ķirurģiskas operācijas mājas (istabas) dzīvnieka ārējā izskata mainīšanai vai citos ar ārstniecību nesaistītos nolūkos ir aizliegtas, jo īpaši

- a) astes apgriešana;
- b) ausu apgriešana;
- c) devokalizācija;
- d) nagu amputācija un ilkņu izraušana.

2. Izņēmumi no šiem aizliegumiem ir pieļaujami tikai šādos gadījumos:

- a) ja veterinārārsts uzskata, ka neārstnieciskas procedūras ir jāveic veterinārmedicīnisku apsvērumu dēļ vai arī konkrēta dzīvnieka labā;
- b) lai novērstu vairošanos.

3. Operācijas, kas saistītas ar ievērojamām dzīvniekam nodarītām sāpēm, veic tikai veterinārārsts vai veterinārārsta uzraudzībā, izmantojot anestēziju.

Operācijas, kurās nav vajadzīga anestēzija, var veikt persona, kas atzīta par kompetentu atbilstoši valsts tiesību aktiem.

11. pants - Nogalināšana

1. Mājas (istabas) dzīvnieku nogalināt drīkst tikai veterinārārsts vai cita kompetenta persona, izņemot ārkārtas gadījumus, lai izbeigtu dzīvnieka ciešanas, ja nav iespējams pietiekami ātri saņemt veterinārārsta vai citas kompetentas personas palīdzību, vai citos ārkārtas gadījumos, kas noteikti valsts tiesību aktos. Nogalinot dzīvnieku, jārikojas tā, lai tam

radītu tik maz fizisku un garīgu ciešanu, cik tas konkrētajos apstākļos iespējams. Izņemot ārkārtas gadījumus, dzīvnieka nogalināšanai izvēlas vienu no šādiem paņēmieniem:

a) izraisa tūlītēju samaņas zudumu un nāvi vai

b) izraisa dziļu vispārēju anestēziju, pēc tam veic darbības, no kurām nenovēršami iestājas nāve.

Pirms dzīvnieka ķermeņa iznīcināšanas par nogalināšanu atbildīgā persona pārliecinās, vai dzīvnieks ir beigts.

2. Aizliegts izmantot šādus nogalināšanas paņēmienus:

a) noslīcināšanu vai citus noslāpēšanas paņēmienus, ja tie neizraisa 1. punkta "b" apakšpunktā paredzēto rezultātu;

b) jebkuru indīgu vielu vai zāļu izmantošanu, ja devu un izmantošanas veidu nevar kontrolēt tā, lai izraisītu 1. punktā minēto rezultātu;

c) nonāvēšanu ar elektriskās strāvas palīdzību, ja vien iepriekš nav izraisīts tūlītējs samaņas zudums.

III. nodaļa - Papildu pasākumi attiecībā uz klaiņojošiem dzīvniekiem

12. pants - Skaita samazināšana

Ja dalībvalsts uzskata, ka klaiņojošo dzīvnieku skaits tai rada problēmas, tā veic atbilstošus juridiskus un/vai administratīvus pasākumus, lai to skaitu samazinātu, izmantojot paņēmienus, kas dzīvniekiem rada pēc iespējas mazāk sāpju, ciešanu vai distresa.

a) Šos pasākumus veicot, jāievēro šādas prasības:

i) dzīvniekus sagūstot, tiem rada iespējami mazāk fizisku un garīgu ciešanu,

ii) sagūstītos dzīvniekus tur vai nogalina atbilstoši šajā konvencijā noteiktajiem principiem.

b) Dalībvalstis uzņemas apsvērt turpmāko:

i) nodrošināt suņu un kaķu apzīmēšanas iespējas, izmantojot paņēmienu, kas neizraisa vai gandrīz neizraisa ilgstošas sāpes, ciešanas vai stresu, piemēram, tetovējot un ievadot numuru un arī īpašnieka uzvārdu un adresi reģistrā,

ii) samazināt suņu un kaķu neplānotu vairošanos, veicinot šo dzīvnieku sterilizāciju,

iii) veicināt, lai klaiņojoša suņa vai kaķa atradējs par atradumu paziņotu kompetentajai iestādei.

13. pants - Izņēmumi attiecībā uz sagūstīšanu, turēšanu un nogalināšanu

Šīs konvencijas principus par klaiņojošu dzīvnieku sagūstīšanu, turēšanu un nogalināšanu var neievērot tikai tad, ja tas nepieciešams slimību kontroles valsts programmu īstenošanai.

IV. nodaļa - Informēšana un izglītošana

14. pants - Informatīvās un izglītojošās programmas

Dalībvalstis apņemas veicināt informatīvo un izglītojošo programmu pilnveidošanu, lai veicinātu ar mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu, audzēšanu, apmācību, tirdzniecību un izmitināšanu saistīto organizāciju un privātpersonu informētību un zināšanas par šīs konvencijas noteikumiem un principiem. Šajās programmās uzmanība jo īpaši jāpievērš šādām tēmām:

a) izpratnei, ka mājas (istabas) dzīvnieku apmācības komerciāliem vai sacensību mērķiem jāveic personām ar atbilstošām zināšanām un prasmi;

b) izpratnei,

i) ka nav vēlams dāvināt mājas (istabas) dzīvniekus personām, kas jaunākas par sešpadsmit gadiem, bez vecāku vai citu personu, kam ir vecāku atbildība, skaidri izteiktas piekrišanas,

ii) ka nav vēlams dāvināt mājas (istabas) dzīvniekus kā balvas, apbalvojumus vai prēmijas,

iii) ka nav vēlams neplānoti audzēt mājas (istabas) dzīvniekus,

c) par iespējamām negatīvajām sekām savvaļas dzīvnieku veselībai un labturībai, ja tos iegūst vai ievieš kā mājas (istabas) dzīvniekus,

d) par risku, ko rada mājas (istabas) dzīvnieku bezatbildīga iegūšana, palielinot nevajadzīgo un pamesto dzīvnieku skaitu.

V. nodaļa - Daudzpusējās apspriedes

15. pants - Daudzpusējās apspriedes

1. Dalībvalstis notur daudzpusējas apspriedes Eiropas Padomē piecu gadu laikā pēc šīs konvencijas stāšanās spēkā un pēc tam reizi piecos gados vai visos gadījumos, ja to pieprasa dalībvalstu pārstāvju vairākums, lai izskatītu to, kā šī konvencija tiek piemērota un vai ir ieteicams to pārskatīt vai paplašināt kādu no tās noteikumiem. Šīs apspriedes notiek sanāksmēs, ko sasauc Eiropas Padomes ģenerālsekretārs.

2. Katrai dalībvalstij ir tiesības iecelt pārstāvi dalībai šajās apspriedēs. Jebkurai Eiropas Padomes dalībvalstij, kura nav Konvencijas līgumslēdzēja puse, ir tiesības deleģēt novērotāju šajās apspriedēs.

3. Pēc katras apspriedes dalībvalstis iesniedz Eiropas Padomes Ministru komitejai ziņojumu par apspriedes norisi un Konvencijas darbību, vajadzības gadījumā iekļaujot priekšlikumus par Konvencijas 15. līdz 23. panta grozīšanu.

4. Ievērojot šīs konvencijas noteikumus, dalībvalstis izstrādā apspriežu reglamentu.

VI. nodaļa - Grozījumi

16. pants - Grozījumi

1. Visus 1. līdz 14. panta grozījumus, ko ierosina kāda dalībvalsts vai Ministru komiteja, paziņo Eiropas Padomes ģenerālsekretāram, un viņš tos nosūta Eiropas Padomes dalībvalstīm,

visām pusēm un visām valstīm, kas ir uzaicinātas pievienoties Konvencijai saskaņā ar 19. panta noteikumiem.

2. Visus grozījumus, kas ierosināti saskaņā ar iepriekšējā punkta noteikumiem, izskata daudzpusējā apspriedē, kurā dalībvalstis tos var pieņemt ar divu trešdaļu vairākumu, ne ātrāk kā divus mēnešus pēc tam, kad ģenerālsēkretārs tos nosūtījis. Pieņemto tekstu nosūta dalībvalstīm.

3. Grozījumi stājas spēkā divpadsmit mēnešus pēc to pieņemšanas daudzpusējā apspriedē, ja neviena dalībvalsts nav izteikusi iebildumus.

VII. nodaļa - Nobeiguma noteikumi

17. pants - Parakstīšana, ratificēšana, pieņemšana un apstiprināšana

Šo konvenciju var parakstīt Eiropas Padomes dalībvalstis. To ratificē, pieņem vai apstiprina. Ratifikācijas, pieņemšanas vai apstiprināšanas dokumentus deponē Eiropas Padomes ģenerālsēkretāram.

18. pants - Stāšanās spēkā

1. Konvencija stājas spēkā mēneša pirmajā dienā pēc tam, kad pagājuši seši mēneši no dienas, kurā četras Eiropas Padomes dalībvalstis ir piekritušas atzīt Konvenciju par saistošu saskaņā ar 17. panta noteikumiem.

2. Attiecībā uz citām parakstītājām dalībvalstīm, kas piekrīt atzīt Konvenciju par saistošu vēlāk, tā stājas spēkā mēneša pirmajā dienā pēc tam, kad pagājuši seši mēneši no dienas, kurā deponēts ratifikācijas, pieņemšanas vai apstiprināšanas dokuments.

19. pants - Trešo valstu pievienošanās

1. Pēc šīs konvencijas spēkā stāšanās Eiropas Padomes Ministru komiteja var aicināt jebkuru valsti, kas nav Padomes dalībvalsts, pievienoties šai konvencijai, par to pieņemot

lēmumu ar balsu vairākumu, kā paredz Eiropas Padomes statūtu 20.d pants, un ar vienprātīgu lēmumu, ko pieņem līgumslēdzēju valstu pārstāvji Ministru komitejā.

2. Jebkurā valstī, kas pievienojas, Konvencija stājas spēkā mēneša pirmajā dienā pēc tam, kad pagājuši seši mēneši no dienas, kurā Eiropas Padomes ģenerālsekretāram deponēts pievienošanās dokuments.

20. pants - Teritoriālās piemērošanas klauzula

1. Jebkura valsts, parakstot šo konvenciju vai iesniedzot dokumentu par ratifikāciju, pieņemšanu, apstiprināšanu vai pievienošanu, var noteikt teritoriju vai teritorijas, kurās Konvencija ir piemērojama.

2. Jebkura dalībvalsts vēlāk ar ģenerālsekretāram adresētu deklarāciju var paplašināt šīs konvencijas piemērošanu citām teritorijām, kas norādītas deklarācijā. Šajās teritorijās Konvencija stājas spēkā mēneša pirmajā dienā pēc tam, kad pagājuši seši mēneši no dienas, kurā ģenerālsekretārs saņēmis minēto deklarāciju.

3. Deklarācija, kas nosūtīta saskaņā ar 1. un 2. punktu, attiecībā uz tajā norādītajām teritorijām jebkurā laikā var tikt atsaukta ar ģenerālsekretāram adresētu paziņojumu. Atsaukums stājas spēkā mēneša pirmajā dienā pēc tam, kad pagājuši seši mēneši no dienas, kurā ģenerālsekretārs šo paziņojumu saņem.

21. pants - Atrunas

1. Jebkura valsts parakstīšanas brīdī vai sava ratifikācijas, pieņemšanas, apstiprināšanas vai pievienošanās dokumenta deponēšanas brīdī var noteikt, ka tai ir tiesības uz vienu vai vairākām atrunām attiecībā uz 6. pantu un 10. panta 1. punkta "a" apakšpunktu. Citas atrunas nepiemēro.

2. Jebkura dalībvalsts, kas ir izdarījusi atrunu saskaņā ar iepriekšējo punktu, var to pilnīgi vai daļēji atsaukt ar Eiropas Padomes ģenerālsekretāram adresētu paziņojumu. Atsaukums stājas spēkā tajā dienā, kurā ģenerālsekretārs šo paziņojumu saņem.

3. Dalībvalsts, kas ir izdarījusi atrunu attiecībā uz šīs konvencijas noteikumu, nevar pieprasīt, lai attiecīgo noteikumu piemēro cita dalībvalsts; tomēr tā var, ja tās atruna ir daļēja vai ar nosacījumu, prasīt attiecīgā noteikuma piemērošanu, ciktāl pati to ir akceptējusi.

22. pants - Denonsēšana

1. Jebkura dalībvalsts jebkurā laikā var denonsēt šo konvenciju, nosūtot attiecīgu paziņojumu Eiropas Padomes ģenerālsekretāram.

2. Denonsēšana stājas spēkā mēneša pirmajā dienā pēc tam, kad pagājuši seši mēneši no dienas, kurā ģenerālsekretārs šo paziņojumu saņem.

23. pants - Paziņojumi

Eiropas Padomes ģenerālsekretārs ziņo Eiropas Padomes dalībvalstīm un katrai valstij, kas ir pievienojusies Konvencijai vai saņēmusi šādu uzaicinājumu, par

- a) katru Konvencijas parakstīšanu;
- b) katra ratifikācijas, pieņemšanas, apstiprināšanas vai pievienošanās dokumenta deponēšanu;
- c) katru Konvencijas spēkā stāšanās dienu saskaņā ar 18., 19. un 20. pantu;
- d) jebkādu citu darbību, paziņojumu vai saziņu saistībā ar šo konvenciju.

To apliecinot, attiecīgās pilnvarotās personas ir parakstījušas šo konvenciju.

Parakstīts Strasbūrā, 1987. gada 13. novembrī, angļu un franču valodā, abiem tekstiem esot vienlīdz autentiskiem, vienā eksemplārā, ko deponē Eiropas Padomes arhīvā. Eiropas Padomes ģenerālsekretārs nosūta apstiprinātas kopijas katrai Eiropas Padomes dalībvalstij un jebkurai valstij, kas ir uzaicināta pievienoties šai konvencijai.